

De priester en het derde millennium

leraar van het Woord, bedienaar van de sacramenten en leider van de gemeenschap

Eminentie, excellentie,

In een geest van boetvaardigheid maakt de gehele Kerk zich op voor het begin van het derde millennium sinds de Menswording van het Woord; de voortdurende liefdevolle apostolische zorg van Petrus' opvolger wekt haar op om zich steeds beter te voegen naar de wil van haar goddelijke Stichter.

In nauwe aansluiting hierbij heeft de Congregatie voor de Clerus in haar voltallige vergadering van 13 tot 15 oktober 1998 besloten bijgaand rondschrijven te sturen aan de afzonderlijke ordinarissen, om dit door hun bemiddeling aan alle priesters te doen toekomen. In zijn toespraak bij die gelegenheid zei de paus: "De inzet voor het grote Jubileum staat duidelijk in het teken van de nieuwe evangelisatie. Op providentiële wijze komen hier de wegen samen die geschetst zijn in de apostolische brief *Tertio millennio adveniente*, in de directoria voor de priesters en permanente diakens, in de *Instructie over enige vragen betreffende de medewerking van lekenelovigen aan het dienstwerk van de priesters*, en datgene wat het resultaat zal zijn van deze voltallige vergadering. Wanneer aan deze documenten algemeen en met overtuiging gehoor wordt gegeven zal de ons vertrouwd geraakte term 'nieuwe evangelisatie' doeltreffender naar de praktijk vertaald kunnen worden."

Deze brief bedoelt dus een instrument te zijn om de individuele priester en de presbyteria – de huidige omstandigheden in aanmerking genomen – te brengen tot een

gewetensonderzoek, in het besef dat in de gang van de tijd 'trouw' de naam is van de liefde. Dit document herhaalt hetgeen concilies en pausen hebben geleerd, en verwijst naar de andere door de paus genoemde documenten: het zijn immers documenten die van fundamenteel belang zijn voor het antwoord op de authentieke vragen van deze tijd, en om zich doeltreffend aan de opdracht tot evangelisatie te kunnen wijden.

Het antwoord op de vragen aan het eind van ieder hoofdstuk hoeft niet naar de Congregatie te worden gestuurd; de serie vragen zijn veeleer een hulpmiddel, en trachten, in het licht van genoemde documenten, de alledaagse werkelijkheid te toetsen. De priesters kunnen er gebruik van maken op de wijze die zij het nuttigst oordelen.

Wij beseffen dat geen missionaire opdracht tot een goed eind kan worden gebracht zonder de enthousiaste inzet van de priesters die de eerste en belangrijkste medewerkers zijn van de bisschoppen. Met dit rondschrijven willen we ook een bijdrage leveren aan voor priesters bestemde studiedagen, retraites, geestelijke oefeningen en bijeenkomsten die tijdens deze tijd van

voorbereiding op het grote Jubileum, en nog meer gedurende het Jubileumjaar, in ieder kerkdistrict worden georganiseerd.

Moge de koningin van de apostelen als een heldere ster haar dierbare priesters, zonen van haar Zoon, voorgaan op de wegen van daadwerkelijke verbondenheid, van trouw en van edelmoedig en onverkort uitoefenen van hun onmisbaar ambtswerk. Ik wens u alle goeds toe in de Heer en geef u de verzekering van mijn meest hartelijke genegenheid in collegiale verbondenheid.

DARÍO CASTRILLÓN HOYOS

prefect

CSABA TERNYÁK

Secretaris

Inleiding

De op de vruchtbare bodem van de grote katholieke traditie ontstane en gegroeide leer beschrijft de priester als de *leraar van het Woord, de bedienaar van de sacramenten en de leider van de hem toevertrouwde christelijke gemeenschap*. Deze leer vormt een uitgangspunt voor bezinning op zijn identiteit en zending binnen de Kerk. In het licht van de *nieuwe evangelisatie* waartoe de heilige Geest alle gelovigen bij monde van de persoon en het gezag van de paus oproept dient men zich op deze steeds zelfde en toch steeds nieuwe leer gelovig en vol hoop te bezinnen.

Van iedereen in de Kerk wordt zowel op het persoonlijke vlak als op dat van de gemeenschap een grotere, hernieuwde en edelmoedige apostolische inzet gevraagd. Aangespoord door het persoonlijk getuigenis en het helder onderricht van Johannes Paulus II moeten geestelijke herders en gelovigen steeds meer gaan inzien dat men

niet langer mag dralen, dat het nu tijd is om met vurige apostolische geest vooruit te zien, zich voor te bereiden om de eenentwintigste eeuw binnen te gaan, vol verlangen de poorten van de geschiedenis wijd open te zetten voor Jezus Christus, onze God en enige Heiland. Herders en gelovigen dienen zich geroepen te voelen ervoor te zorgen dat in het jaar 2000 “met nieuwe kracht de waarheid verkondigd wordt: *Ecce natus est nobis Salvator mundi*”.¹

“In landen die van oudsher christelijk zijn, maar soms ook in de jongere Kerken, hebben hele groepen gedoopten de levende geloofszin verloren of beschouwen zich zelfs niet meer als leden van de Kerk en leiden een bestaan dat ver afstaat van Christus en zijn evangelie. In dit geval is er een ‘nieuwe evangelisatie’ of ‘herevangelisatie’ nodig.”² De nieuwe evangelisatie betekent dus op de eerste plaats een moederlijke reactie van de Kerk op het verzwakt geloof en het in het bewustzijn van veel van haar zonen en dochters vervagen van de zedelijke eisen van het christelijk leven. Als burgers in een wereld die onverschillig staat tegenover godsdienst leiden vele gedoopten feitelijk een bestaan van godsdienstige en morele onverschilligheid, dat ver afstaat van het Woord en de sacramenten die voor het leven als christen wezenlijk zijn. Maar daarnaast zijn er vele anderen die weliswaar uit christelijke ouders geboren en misschien zelfs gedoopt zijn, maar de grondslagen missen van het geloof en in feite een van God vervreemd leven leiden. Met grote genegenheid ziet de Kerk hen aan, en met name jegens hen gevoelt zij de dringende plicht hen binnen te voeren in de kerkelijke gemeenschap, waar zij door de genade van de heilige Geest weer Jezus Christus en de Vader zullen ontdekken.

Naast haar streven naar nieuwe evangelisatie, die weer het licht van het geloof in het geweten van veel christenen tot leven

1. Johannes Paulus II, apostolische Brief *Tertio millennio adveniente* (10 november 1994), 38.

2. Johannes Paulus II, Encycliek *Redemptoris missio* (7 december 1990), 33.

moet wekken en in de samenleving de blijde boodschap van het heil moet doen weerklanken, is de Kerk zich heel sterk bewust van haar verantwoordelijkheid voor de permanente zending *ad gentes*, dat wil zeggen het recht en de plicht om het evangelie te brengen aan alle mensen die Christus nog niet kennen en geen deel hebben aan zijn heilbrengende gaven. Meer dan ooit zijn in onze dagen voor de Kerk als moeder en lerares de *missio ad gentes* en de nieuwe evangelisatie onverbrekkelijk verbonden met de opdracht om te onderrichten, te heiligen en alle mensen tot de Vader te brengen. Ook vurige christenen – het zijn er velen – hebben behoefte aan vriendelijke en aanhoudende bemoediging om te streven naar de heiligheid waartoe ze door God en de Kerk geroepen worden. Dat is in wezen hetgeen de nieuwe evangelisatie beweegt.

Terwijl iedere gelovige christen, ieder lid van de Kerk zich aangesproken zou moeten voelen door deze gemeenschappelijke en dringende verantwoordelijkheid, geldt dit in het bijzonder voor de priesters die speciaal gekozen, gewijd en uitgezonden zijn om de aanwezigheid in deze tijd duidelijk te maken van Christus, wiens waarachtige tegenwoordiger en bode zij worden.³ De priesters, wereldheren zowel als religieuzen, moeten daarom geholpen worden om persoonlijk de “primaire pastorale taak van de nieuwe evangelisatie”⁴ op zich te nemen, en om in het licht van deze opgave opnieuw te ontdekken dat God van hen vraagt het hun toevertrouwde deel van het volk van God te dienen als leraars van het Woord, bedienaars van de sacramenten en geestelijke herders van de kudde.

Hoofdstuk I

In dienst van de nieuwe evangelisatie

“Ik heb jullie uitgekozen en Ik heb jullie de taak gegeven eropuit te gaan” (Joh 15,16)

1. De nieuwe evangelisatie, opdracht van de gehele Kerk

De roeping en uitzending door de Heer zijn altijd actueel, maar in de huidige omstandigheden krijgen ze een bijzondere betekenis. Want het einde van de twintigste eeuw wordt in godsdienstig opzicht gekenmerkt door enige tegenstrijdige verschijnselen. Van de ene kant constateren we een hoge graad van secularisatie in een maatschappij die zich van God afkeert en van geen transcendentie weten wil; anderzijds zien we steeds sterker een religieuze gevoeligheid opkomen die het in ieder mensenhart ingeboren verlangen naar God tracht te stillen, maar daartoe niet altijd een bevredigende vorm weet te vinden. “De zending van Christus de Verlosser, welke aan de Kerk is toevertrouwd, is nog lang niet voltooid. Een blik op het geheel van de mensheid op het eind van het tweede millennium na Zijn komst toont aan dat die zending pas aan haar begin staat en dat wij ons met alle kracht moeten inzetten om haar te dienen.”⁵ In onze tijd wordt deze dringend noodzakelijke missionaire taak voor een groot deel uitgeoefend in het kader van de nieuwe evangelisatie van veel landen met een lang christelijk verleden, waar niettemin het christelijk verstaan van het leven voor een groot deel verloren is gegaan. Maar ze gebeurt ook in het bredere geheel van de totale mensheid, overal waar de mensen de boodschap van het door Christus gebrachte heil nog niet hebben vernomen of begrepen.

Het is een treurig feit dat op veel plaatsen en in veel kringen mensen weliswaar

3. Vgl. Congregatie voor de Clerus, *Directorium voor het ambt en het leven van de priesters* (31 januari 1994), 7.

4. Johannes Paulus II, Postsynodale apostolische Exhortatie *Pastores dabo vobis* (25 maart 1992), 18.

5. *Redemptoris missio*, 1.

van Jezus Christus gehoord hebben, maar zijn leer eerder als een stelsel van algemene ethische normen dan als een verplichting voor het concrete leven schijnen te kennen en aanvaarden. Een groot aantal gedoopten heeft zich afgewend van de navolging van Christus, en relativisme is kenmerkend voor hun stijl van leven. De rol van het christelijk geloof is in veel gevallen niet meer dan een puur culturele factor die zuiver tot de privé-sfeer beperkt blijft en geen enkele invloed heeft op het maatschappelijk leven van individuen en volken.⁶

Na twintig eeuwen christendom zijn er nog heel wat gebieden waarop apostolische arbeid verricht dient te worden. Krachtens hun aan het doopsel ontleend priesterschap moeten alle christenen zich geroepen weten om, ieder naar de eigen levenssituatie, mee te werken aan de evangelisatieopdracht welke een duidelijke gemeenschappelijke verantwoordelijkheid is van de Kerk.⁷ De verantwoordelijkheid voor de missionaire arbeid “rust vooral op het college van de bisschoppen met de opvolger van Petrus als hoofd”.⁸ Als “medewerkers van de bisschoppen, worden de priesters krachtens het sacrament van de wijding geroepen de zorg voor de missie te delen”.⁹ Men kan dus zeggen dat in een zekere zin de priesters “de eerst verantwoordelijken zijn voor deze nieuwe evangelisatie van het derde millennium”.¹⁰

Onder invloed van de grote vooruitgang op het gebied van wetenschap en techniek heeft de moderne samenleving een sterk gevoel van kritische onafhankelijkheid ontwikkeld ten aanzien van ieder soort seculier en godsdienstig gezag of leerstelsel. Deze situatie maakt het noodzakelijk de christelijke heilsboodschap, die altijd geheimnisvol blijft, grondig uiteen te zetten en haar voor te houden met dezelfde vriendelijkheid, kracht en aantrekkelijkheid als bij de eerste evangelisatie; daarbij moet op verstandige

wijze gebruik worden gemaakt van de middelen van de moderne techniek, maar altijd in het besef dat instrumenten nooit het directe getuigenis van een heilig leven kunnen vervangen. De Kerk heeft echte getuigen nodig die het evangelie uitdragen in alle lagen van het maatschappelijk leven. Daaruit volgt dat de christenen in het algemeen, en de priesters in het bijzonder, grondig filosofisch en theologisch geschoold moeten worden,¹¹ zodat zij rekenschap kunnen geven van hun geloof en hun hoop, en vurig zullen verlangen deze beide positief uit te dragen in een houding van dialoog en begrip. Maar de verkondiging van het evangelie mag niet tot dialoog beperkt blijven. Tegenover de bekoring van conformisme, het zoeken naar gemakkelijke populariteit en eigen rust is het een onontkoombare uitdaging de waarheid te durven uit te spreken.

Bij de evangelisatiearbeid moet men er ook aan denken dat bepaalde woorden en begrippen waarvan men zich bij de evangelisatie van oudsher bedient, voor een groot aantal mensen in de hedendaagse cultuur praktisch onverstaanbaar zijn geworden. Begrippen als erfzonde met alles wat daarmee samenhangt, verlossing, kruis, noodzaak van gebed, vrijwillig offer, kuisheid, matigheid, gehoorzaamheid, nederigheid, berouw, armoede, enzovoorts hebben voor hen de positieve betekenis verloren die ze bezaten in het christendom. Daarom moet de nieuwe evangelisatie, in grote trouw aan de constante geloofsleer van de Kerk en in het besef verantwoordelijk te zijn voor de woordenschat van de christelijke leer, ook de geschikte woorden weten te vinden om hen in onze tijd te helpen weer de diepe zin te ontdekken van deze menselijke en christelijke grondgegevens. Daarbij mag ze niet afzien van de voor eens en altijd vastgestelde geloofsformuleringen die samengevat zijn in de geloofsbelijdenis.¹²

6. *Pastores dabo vobis*, 46: “Dikwijls loopt de christelijke godsdienst gevaar beschouwd te worden als één godsdienst onder vele andere godsdiensten of gereduceerd te worden tot een zuiver sociale ethiek ten dienste van de mens, zodat haar revolutionaire nieuwheid in de geschiedenis niet altijd aan het licht komt. Zij is het ‘mysterie’, het gebeuren van Gods Zoon die mens wordt en aan hen die Hem aanvaarden ‘het vermogen om kinderen van God te worden’ (Joh 1,12) geeft.”

7. Vgl. Tweede Vaticaans Concilie, Decreet over het ambt en het leven van de priesters *Presbyterorum ordinis*, 2; *Pastores dabo vobis*, 13, *Directorium voor het ambt en het leven van de priesters*, 1, 3, 6; Congregatie voor de Clerus, Pauselijke Raad voor de Leken, e.a., *Instructie over enige vragen betreffende de medewerking van leken gelovigen aan het dienstwerk van de priesters* (15 augustus 1997), voorwoord.

8. *Redemptoris missio*, 63.

9. *A.w.*, 67.

Vervolg noten op blz. 7

2. De noodzakelijke en onvervangbare rol van de priester

Hoewel de geestelijke herders zich ervan bewust zijn dat “zij door Christus niet werden aangesteld om de gehele heilszending van de Kerk tegenover de wereld uitsluitend op eigen schouders te nemen”,¹³ vervullen zij bij de evangelisatie een absoluut onvervangbare rol. De nieuwe evangelisatie vraagt dus dringend, voor de uitoefening van het priesterambt een vorm te vinden die beantwoordt aan de huidige situatie, en die het in staat stelt doeltreffend en krachtig in te gaan op de omstandigheden waarin het moet worden uitgeoefend. Hierbij moeten we ons voortdurend laten leiden door ons enige voorbeeld Christus, zonder dat we ons door de omstandigheden van onze tijd laten afleiden van het uiteindelijke doel. Immers, niet alleen maatschappelijke en culturele omstandigheden moeten ons tot krachtige vernieuwing brengen, maar vooral de vurige liefde voor Christus en zijn Kerk.

Het doel van heel ons streven is het uiteindelijke Koninkrijk van Christus en de eenwording in Hem van al het geschapene. Dit doel zal pas op het einde der tijden bereikt kunnen worden, maar reeds nu is dit Rijk aanwezig door de levenmakende Geest door wie Jezus Christus zijn Lichaam, de Kerk, gemaakt heeft tot universeel heilssacrament.¹⁴

Als Hoofd van de Kerk en Heer van de gehele schepping blijft Christus onder de mensen zijn heilswerk verrichten, en juist hierbinnen heeft het ambtelijk priesterschap zijn plaats. Om alle mensen tot zich te trekken (vgl. Joh 12,32), wil Christus met name de betrokkenheid van de priesters. Wij zien hier een goddelijk plan (Gods wil namelijk om de Kerk en haar bedienaren te betrekken bij het verlossingswerk), dat vanuit de geloofsleer en de theologie zeer duidelijk kan worden aangetoond, maar dat voor de mensen van onze tijd moeilijk te aanvaar-

den is. Tegenwoordig ziet men velen de sacramentele bemiddeling en de hiërarchische structuur van de Kerk aanvechten; men vraagt zich af waartoe die nodig zijn en waarop ze berusten.

Zoals Christus' leven moet ook dat van de priester een leven zijn dat in zijn naam gewijd is aan de waarachtige verkondiging van de liefdevolle wil van de Vader (vgl. Joh 17,4; Heb 10,7-10). “In woord en daad” (vgl. Hnd 1,1) wijdde de Messias zijn openbaar leven aan de prediking als man die met gezag was bekleed (vgl. Mt 7,29). Dit gezag ontleende Hij natuurlijk allereerst aan zijn god-zijn, maar in de ogen van de mensen ook aan zijn oprechte, heilige en volmaakte wijze van handelen. Zo moet ook bij de priester het objectieve geestelijk gezag dat hij krachtens zijn wijding bezit¹⁵ gepaard gaan met het subjectieve gezag dat hij ontleent aan zijn oprechte en geheiligde leven,¹⁶ aan zijn pastorale genegenheid die een openbaring is van Christus' liefde.¹⁷ Wat de H. Gregorius de Grote zijn priesters voorhield is nog steeds geldig: “Hij (de geestelijke herder) moet zuiver zijn in zijn gedachten, voorbeeldig in zijn handelen, discreet in zijn zwijgen, van nut in zijn woord; hij moet allen nabij zijn door zijn meelevens en meer dan allen zich aan beschouwend gebed wijden; de mens die het goede doet moet hij nederig bijstaan, maar omwille van zijn vurig ijveren voor de gerechtigheid dient hij onwrikbaar op te komen tegen het kwaad van de zondaars. Bij zijn uitwendige bezigheden mag hij de zorg voor zijn inwendig leven niet verwaarlozen, noch uit bekommernis voor het inwendige nalaten om goed te zorgen voor de uitwendige noodwendigheden.”¹⁸

Zoals immer heeft de Kerk ook in onze tijd “herauten van het evangelie als deskundigen in menselijkheid nodig, die het hart van de hedendaagse mens grondig kennen, zijn vreugde en verwachtingen, angsten en

10. *Directorium voor het ambt en het leven van de priesters*, Inleiding; *Pastores dabo vobis*, 2 en 14.

11. Vgl. Johannes Paulus II, *Encycliek Fides et Ratio* (14 september 1998), 62.

12. Vgl. *Katechismus van de Katholieke Kerk*, 171.

13. Tweede Vaticaans Concilie, dogmatische Constitutie over de Kerk *Lumen gentium*, 30.

14. Vgl. A.w., 48.

15. Vgl. *Pastores dabo vobis*, 21.

16. Vgl. *Presbyterorum ordinis*, 12; *Pastores dabo vobis*, 25.

17. Vgl. *Directorium voor het ambt en het leven van de priesters*, 43.

18. H. Gregorius de Grote, *Herderlijke regel*, II, 1.

verdriet delen en tegelijk liefdevolle beschouwers van God zijn”. “Daarvoor zijn nieuwe heiligen nodig,” zo zei de paus, weliswaar sprekend over de herkerstening van Europa, maar in termen die een algemene geldigheid hebben. “De grote evangelieverkondigers van Europa waren heiligen. Wij moeten de Heer smeken de geest van heiligheid van de Kerk te doen groeien en ons nieuwe heiligen te zenden om de hedendaagse wereld te evangeliseren.”¹⁹ Men bedenke dat veel van onze tijdgenoten zich allereerst een beeld van Christus en van zijn Kerk vormen aan de hand van haar gewijde bedienaren; des te meer is dus hun echt evangelisch getuigenis noodzakelijk als “levend en transparant beeld van Christus, de Priester”.²⁰

In het kader van Christus’ heilswerk kunnen we twee niet van elkaar te scheiden doelstellingen opmerken. Enerzijds, een die we als intellectuele doelstelling zouden kunnen aanduiden: het onderricht aan de menigten die als schapen waren zonder herder (vgl. Mt 9,36) en hen in hun denken tot bekering brengen (vgl. Mt 4,17). Anderzijds in het hart van de luisteraars het verlangen opwekken naar berouw en boete voor hun zonden, en hun de weg openen om van God vergiffenis te ontvangen. Ook thans is dat nog zo: “De oproep tot een nieuwe evangelisatie is natuurlijk voor alles een oproep tot bekering;”²¹ als het Woord van God het verstand van de mens heeft onderricht en zijn wil bewogen om de zonde af te wijzen, bereikt het evangelisatiewerk zijn hoogtepunt in de vruchtbare deelname aan de sacramenten, en vooral in de viering van de eucharistie. Paus Paulus VI schreef: “De eigen taak van het evangeliseren is toch zó tot het geloof op te voeden, dat de afzonderlijke christenen door dat geloof ertoe worden gebracht de sacramenten te beleven als echte sacramenten van het geloof en niet om ze louter passief te ontvangen of te

ondergaan.”²²

Evangelisatie houdt in: verkondiging, getuigenis, dialoog en dienstbetoon; ze berust op drie onverbreekelijke elementen: verkondiging van het Woord, bediening van de sacramenten en leiding van de gelovigen.²³ Als de prediking de gelovigen niet zou blijven vormen en niet zou leiden tot deelname aan de sacramenten, zou ze absoluut zinloos zijn, even zinloos als een deelname aan de sacramenten zonder oprechte bekering van hart en zonder volledige aanvaarding van het geloof en van de zedelijke beginselen. Pastoraal gezien staat logischerwijze de prediking voorop;²⁴ maar wat de doelstelling betreft moet het vieren van de sacramenten, met name van het boetesacrament en van de eucharistie, als voornaamste element van de evangelisatie gezien worden.²⁵ Juist in het harmonisch doen samen gaan van deze twee functies is de volheid gelegen van de priesterlijke pastorale arbeid ten dienste van de nieuwe evangelisatie.

Een aspect van de nieuwe evangelisatie wordt steeds belangrijker, de oecumenische vorming namelijk van de gelovigen. Het Tweede Vaticaanse Concilie spoort alle katholieke gelovigen aan “ijverig deel te nemen aan de oecumenische beweging” en “de echt christelijke waarden uit het gemeenschappelijk erfgoed die bij onze gescheiden broeders worden aangetroffen met vreugde te erkennen en hoog te achten”.²⁶ Tegelijk moet er ook op worden gewezen dat “niets zo ver af staat van de oecumenische beweging als een vals irenisme, dat de zuiverheid van de katholieke leer schaadt en de authentieke, vaststaande zin ervan verduistert”.²⁷ De priesters moeten er dus voor zorgen dat bij de oecumenische beweging steeds trouw de beginselen in acht worden genomen die worden aangegeven door het leergezag van de Kerk die geen verbroekeling maar alleen harmonieuze continuïteit kent.

19. Johannes Paulus II, Toespraak tot de deelnemers aan het zesde symposium van de bisschoppen van Europa *Eenheid, getuigenis en trouw voor een nieuwe evangelisatie van het Europees continent* (11 oktober 1985), 13.

20. Vgl. *Pastores dabo vobis*, 12.

21. Johannes Paulus II, Openingstoespraak tot de IVe Algemene Vergadering van Latijnsamerikaanse Bisschoppen *Nieuwe evangelisatie, bevordering van de menselijke waardigheid en de christelijke cultuur* (Santo Domingo, 12 oktober 1992), 1; vgl. Postsynodale apostolische Exhortatie *Reconciliatio et pœnitentia* (2 december 1984), 13.

22. Paulus VI, apostolische Exhortatie *Evangelii nuntiandi* (8 december 1975), 47.

23. Vgl. *Lumen gentium*, 28.

24. Vgl. *Presbyterorum ordinis*, 4; *Pastores dabo vobis*, 26.

25. Vgl. *Presbyterorum ordinis*, 5, 13, 14; *Pastores dabo vobis*, 23, 26, 48; *Directorium voor het ambt en het leven van de priesters*, 48.

Vervolg noten op blz. 9

1. Leeft in onze kerkelijke gemeenschappen, met name onder de priesters, het besef dat de nieuwe evangelisatie een dringende noodzaak is?

2. Ziet men dit in de prediking? Wordt er aandacht aan besteed in de vergaderingen van het presbyterium, in de pastorale programma's, bij de permanente vorming?

3. Zetten de priesters zich bijzonder in voor een evangelisatieopdracht – nieuw naar haar "bezieling, methodes en taal"²⁸ – ad intra en ad extra van de Kerk?

4. Beschouwen de gelovigen het priesterschap als een gave Gods zowel voor hem die het ontvangt als voor de gemeenschap, of beschouwen ze het louter als een organisatorische functie? Wordt erop gewezen dat men de Heer moet bidden roeping te schenken tot het priesterschap en Hem vragen moet dat het niet aan edelmoedigheid moge ontbreken om daarop in te gaan?

5. Wordt bij de prediking van Gods Woord en in de catechese een juist evenwicht bewaard tussen geloofsonderricht en sacramentele praktijk? Wordt het evangelisatiewerk van de priesters gekenmerkt doordat prediking en sacramenten, het 'munus docendi' en het 'munus sanctificandi', elkaar aanvullen?

Hoofdstuk II

Leraren van het Woord

"Trek heel de wereld door om aan elk scep-sel de goede boodschap te verkondigen" (Mc 16,15)

1. De priester, leraar van het Woord "nomine Christi et nomine Ecclesiae"

Een juist verstaan van de pastorale bediening van het Woord begint met de beschouwing van Gods Openbaring op zich. "Door deze openbaring spreekt dus de onzichtbare God (vgl. Kol 1,15; 1 Tim 1,17) uit de overvloed van zijn liefde de mensen aan als zijn vrienden (vgl. Ex 33,11; Joh 15,14-15), en gaat met hen om (vgl. Bar 3,38) om hen uit te nodigen tot de gemeenschap met Hem en hen daarin op te nemen."²⁹ In de Heilige Schrift spreekt de verkondiging van het Godsrijk niet alleen van Gods heerlijkheid, maar maakt deze juist uit die verkondiging zichtbaar. Het in de Kerk gepredikte evangelie bevat niet alleen een boodschap maar is ook een levengevende en goddelijke ervaring voor hen die geloven, de boodschap aanhoren en aanvaarden en eraan gehoorzamen.

Vandaar dat de openbaring ons niet alleen maar onderricht over de natuur van deze God die in een ontoegankelijk licht woont, maar ons ook doet weten wat God voor ons doet door de genade. "In" en "door" de Kerk tegenwoordig gesteld en geactualiseerd, is het geopenbaarde Woord een werktuig waarmee Christus door zijn Geest in ons werkzaam is. Het is tegelijk oordeel en genade. Bij het luisteren naar het Woord doet de actuele confrontatie met God een beroep op het hart van de mens, en vraagt om een beslissing die niet met puur verstandelijke kennis te bereiken valt, maar waarvoor innerlijke ommekeer nodig is.

26. Tweede Vaticaans Concilie, Decreet over de katholieke deelneming aan de oecumenische beweging *Unitatis redintegratio*, 4.

27. A.w., 11.

28. Vgl. Johannes Paulus II, Toespraak tot de bisschoppen van het CELAM (9 maart 1983), in: *Insegnamenti VI*, 1 (1983), 698; *Pastores dabo vobis*, 18.

29. Tweede Vaticaans Concilie, dogmatische Constitutie over de goddelijke openbaring *Dei Verbum*, 2.

“Het is de eerste taak van de priesters als medewerkers van de bisschoppen om de blijde boodschap van God aan iedereen bekend te maken; ... (zo) vormen zij het volk van God en doen het groeien.”³⁰ Juist omdat de prediking van het Woord niet alleen maar bestaat in het simpel langs verstandelijke weg overdragen van een boodschap maar ze “goddelijke kracht is tot redding van ieder die erin gelooft” (Rom 1,16), een redding die eens voor al door Christus verwerkelijkt is, wordt van hen die dit Woord in de Kerk verkondigen een bovennatuurlijke grondslag gevraagd die er borg voor staat dat hun prediking waarachtig is en doeltreffend overkomt. De prediking van het Woord door de gewijde ambtsdragers deelt in zekere zin in het heilskarakter van het Woord zelf, niet alleen omdat zij over Christus spreken, maar omdat zij hun toehoorders het evangelie verkondigen met de kracht die zij ontleen aan het feit dat zij delen in de wijding en zending van het mensgeworden Woord van God. In de oren van de ambtsdragers klinken de woorden van de Heer: “Wie naar jullie luistert, luistert naar Mij, en wie jullie afwijst, wijst Mij af” (Lc 10,16), en met Paulus kunnen ze zeggen: “Wij hebben niet de geest van de wereld ontvangen, maar de Geest die van God komt. Zo weten wij alles wat God ons in zijn genade gegeven heeft. En daarover spreken wij, geestelijke gaven uitleggend aan geestelijke mensen, met woorden die ons niet door menselijke wijsheid maar door de Geest zijn geleerd” (1Kor 2,12-13).

De prediking is een ambtswerk dat zijn oorsprong vindt in het wijdingssacrament en dat uitgeoefend wordt krachtens het gezag van Christus. Toch staat de kracht van de heilige Geest niet op gelijke wijze borg voor alles wat de ambtsdragers doen. Terwijl deze waarborg wel wordt gegeven voor de bediening van de sacramenten, zodat zelfs de zondigheid van de bedienaar

geen belemmering is voor de vrucht van de genade, zijn er veel andere handelingen die sterk het stempel dragen van de ambtsdrager. Dit stempel kan zowel gunstig als schadelijk zijn voor de apostolische vruchtbaarheid van de Kerk.³¹ Hoewel heel het *munus pastorale* in het teken moet staan van dienstbetoon, is dit met name noodzakelijk bij de prediking, want naarmate de ambtsdrager meer in waarheid *dienaar* wordt van het Woord en niet de meester ervan, kan dit Woord beter zijn heilbrennende kracht uitoefenen.

Dienstbetoon vraagt van de ambtsdrager persoonlijke toewijding aan het Woord dat hij predikt, een toewijding die uiteindelijk uitgaat naar God zelf, die God “die ik van harte dien door het evangelie van zijn Zoon te verkondigen” (Rom 1,9). De priester mag hieraan geen hinderpalen in de weg leggen door doeleinden na te streven die niet met zijn opdracht te maken hebben, of door zich te verlaten op menselijke wijsheid of persoonlijke ervaringen die het evangelie zelf zouden kunnen verduisteren. Men mag dus nooit met het Woord van God manipuleren! Integendeel, de priester “moet zelf als eerste een grote persoonlijke vertrouwdheid met het woord van God ontwikkelen ... en de eerste zijn om in het woord te geloven, in het volle besef dat de woorden van zijn dienstwerk niet de ‘zijne’ zijn, maar de woorden van Degene die hem gezonden heeft”.³²

Er is dus een *wezenlijke relatie tussen persoonlijk gebed en prediking*. De overweging van Gods Woord in persoonlijk gebed leidt er spontaan toe “dat de priester allereerst getuigt door een leven dat Gods macht en liefde zichtbaar maakt en aan zijn woord de overtuigingskracht geeft”.³³ Wanneer prediking vrucht is van persoonlijk gebed wordt ze heel indringend, niet alleen vanwege haar innerlijke logica, maar omdat ze voortkomt uit een oprecht en biddend hart

30. *Presbyterorum ordinis*, 4.

31. Vgl. *Katechismus van de Katholieke Kerk*, 1550.

32. *Pastores dabo vobis*, 26.

33. *Directorium voor het ambt en het leven van de priesters*, 45.

dat beseft dat het de taak van de ambtsdragers is “om niet hun eigen wijsheid, maar het woord van God te onderwijzen en iedereen met klem op te roepen tot bekering en tot heiligheid”.³⁴ Wil de prediking van de dienaren van Christus haar doel bereiken, dan moet ze vast geworteld staan in hun geest van vertrouwd gebed: “*sit orator, antequam dictator*”.³⁵

Het persoonlijk gebedsleven betekent voor de priesters een steun; het versterkt het besef dat hun zending een dienstbaar karakter heeft en hun leven een roeping is, en ondersteunt hun levend en apostolisch geloof. Door dat gebed wordt iedere dag opnieuw hun ijver voor de evangelisatie gevoed. Deze wordt tot persoonlijke overtuiging hetgeen tot uiting komt in een consequente en overtuigende wijze van prediking. Zo is het getijdengebed niet alleen een zaak van persoonlijke vroomheid en is het méér dan een openbaar gebed van de Kerk: het is ook pastoraal gezien van groot belang,³⁶ want het biedt een uitstekende gelegenheid om zich steeds meer te verdiepen in het onderricht van de bijbel, de kerkvaders, de theologie en het leergezag, en om dit onderricht in de prediking aan het volk Gods verder te geven.

2. Voor een doeltreffende verkondiging van het Woord

In verband met de nieuwe evangelisatie moet erop gewezen worden hoe belangrijk het is de gelovigen dieper de betekenis van de uit het doopsel voortvloeiende roeping te doen beseffen, dat zij namelijk door God geroepen worden om Christus van nabij te volgen, en persoonlijk mee te werken aan de opdracht van de Kerk. “Het geloof overdragen betekent de roeping van de christen aan het licht brengen, verkondigen en verdiepen; de roeping van de christen, dat wil zeggen de roep die God tot iedere mens richt door hem het heilsgemein te tonen.”³⁷

De rol van de prediking is dus Christus aan de mensen voor te houden want Hij alleen, “de laatste Adam, maakt juist door de opening van het mysterie van de Vader en diens liefde de mens voor zichzelf duidelijk en geeft hem inzicht in zijn zeer hoge roeping”.³⁸

Voor de christen gaan de nieuwe evangelisatie en het roepingsaspect van het leven hand in hand. Dat is ‘de blijde boodschap’ die aan de gelovigen verkondigd moet worden, zonder er ook maar iets aan af te doen wat de goedheid ervan betreft of de eisen die ze stelt om er deel aan te krijgen. Tegelijk bedenke men dat “op de christen de noodzaak en taak wegen om in veel wederwaardigheden tegen het kwaad te strijden en om door het lijden van de dood te gaan; maar in verbondenheid met het paasmysterie, gelijkvormig aan de dood van Christus en sterk in de hoop snelt hij de verrijzenis tegemoet”.³⁹

De nieuwe evangelisatie vraagt een bezielde, complete en goed onderbouwde bediening van het Woord. Ze moet duidelijk theologisch, geestelijk, liturgisch en moreel van inhoud zijn, en oog hebben voor de concrete behoeften van de mensen die men wil bereiken. Men mag natuurlijk niet vervallen in cerebrale constructies die het verstand van de christenen eerder verwarren dan verlichten; maar men moet gebruik maken van een ware ‘verstandelijke liefde’ door middel van geduldige en constante catechese over de grondwaarheden van het katholieke geloof en de katholieke moraal, en over hun betekenis voor het geestelijk leven. Christelijk onderricht hoort op bijzondere wijze tot de geestelijke werken van barmhartigheid: het heil komt door de kennis van Christus, “want er is onder de hemel geen andere naam aan mensen gegeven waardoor wij ons kunnen laten redden” (Hnd 4,12).

Deze catechetische verkondiging kan

34. *Presbyterorum ordinis*, 4.

35. Augustinus, *De doctrina christiana*, 4, 15, 32, in: *PL* 34, 100.

36. Vgl. Paulus VI, apostolische Constitutie *Laudis canticum* (1 november 1970), 8, in: *AAAS* 63 (1971), 533-534.

37. *Directorium voor het ambt en het leven van de priesters*, 45.

38. Tweede Vaticaans Concilie, pastorale Constitutie over de Kerk in de wereld van deze tijd *Gaudium et spes*, 22.

39. *T.a.p.*

niet gebeuren zonder gebruik te maken van gezonde theologie, want het gaat er natuurlijk niet alleen om, de geopenbaarde leer te herhalen maar om door middel daarvan verstand en geweten van de gelovigen te vormen opdat ze consequent kunnen leven naar de eisen van de bij het doopsel ontvangen roeping. De nieuwe evangelisatie zal tot stand komen in de mate waarin niet alleen de Kerk in haar geheel of haar verschillende instellingen maar ook iedere individuele christen in staat is oprecht zijn geloof te beleven en door zijn leven de geloofwaardigheid ervan aan te tonen.

Evangeliseren betekent het met alle beschikbare eerlijke en passende middelen verkondigen en verspreiden van de inhoud van de geopenbaarde waarheden (het trinitair en christologisch geloof, de betekenis van het scheppingsdogma, de eschatologische waarheden, de leer over Kerk, mens, sacramenten en andere heilsmiddelen, enzovoorts). Dat betekent ook dat men de mensen door middel van geestelijke en morele vorming leert hoe ze deze waarheden door getuigenis en missionaire inzet naar de dagelijkse praktijk kunnen vertalen.

Het geven van theologische en spirituele vorming is een enorme en absoluut noodzakelijke opdracht (permanente vorming van priesters en diakens, vorming van alle gelovigen). De bediening van het Woord, en vooral de bedienaars van het Woord, moeten daarom tegen de omstandigheden opgewassen zijn. Het resultaat ervan hangt allereerst af van Gods hulp, maar ze vraagt ook met zo groot mogelijke menselijke perfectie verricht te worden. Een vernieuwde leerstellige, theologische en spirituele verkondiging van de christelijke boodschap, – bestemd om allereerst het geweten van de gedoopten te enthousiasmeren en te zuiveren – mag niet op gemakzuchtige en onverantwoordelijke wijze geïmproviseerd worden. Nog minder mogen de priesters tekort schieten in

hun verantwoordelijkheid om persoonlijk de taak van de verkondiging op zich te nemen, met name met betrekking tot de opdracht het evangelie te verklaren: deze taak mag niet worden toevertrouwd aan iemand die niet gewijd is,⁴⁰ en niet zonder goede reden worden overgelaten aan iemand die er niet goed op is voorbereid.

Als we denken aan de prediking door de priester moet worden benadrukt, zoals dat overigens altijd is gebeurd, hoe belangrijk *de verwijderde voorbereiding* is; deze kan bijvoorbeeld in concreto bestaan in het lezen en het richten van zijn belangstelling op hetgeen voor de gewijde ambtsdrager bij zijn voorbereiding dienstig kan zijn. De predikant moet voortdurend pastorale voeling houden met de vraagstukken waarmee de mensen in onze tijd worstelen, en nagaan hoe die eventueel zijn op te lossen. “De priesters moeten, om een juist antwoord te kunnen geven op vragen die de mensen van onze tijd bezighouden, goed kennis nemen van de documenten van het kerkelijk leergezag en vooral van concilies en pausen en zij moeten de beste en beproefde theologische auteurs raadplegen,⁴¹ en niet te vergeten de *Katechismus van de Katholieke Kerk*. Wat dit betreft is het goed te blijven benadrukken hoe belangrijk de permanente vorming van de geestelijkheid is, waarbij inhoudelijk het *Directorium voor het ambt en het leven van de priesters* als leidraad dient.⁴² Alle moeite op dit gebied zal rijkelijk beloond worden.

Naast hetgeen hierboven gezegd is, is ook een *onmiddellijke voorbereiding* op de prediking van het woord Gods van groot belang. Afgezien van enkele uitzonderlijke gevallen waar het niet anders mogelijk is, dient men nederig en met ijver minstens zorgvuldig een schema voor te bereiden van wat men wil gaan zeggen.

De voornaamste bron van de prediking is natuurlijk de Heilige Schrift die men in

40. Vgl. *Instructie over enige vragen betreffende de medewerking van leken gelovigen aan het dienstwerk van de priesters*, artikel 3.

41. *Presbyterorum ordinis*, 19.

42. Vgl. *t.a.p.*; *Pastores dabo vobis*, 70 e.v.; *Directorium voor het ambt en het leven van de priesters*, 69 e.v.

persoonlijk gebed heeft overwogen en waarmee men door het lezen en bestuderen van geschikte boeken vertrouwd is geworden.⁴³ Uit pastorale ervaring blijkt dat de kracht en welsprekendheid van de gewijde tekst diepe indruk maakt op de toehoorders. De geschriften van de kerkvaders en andere grote schrijvers uit de traditie leren ons hoe we in de betekenis van het geopenbaarde Woord kunnen doordringen en het aan anderen duidelijk maken.⁴⁴ Dat is heel iets anders dan welke vorm ook van 'bijbels fundamentalisme' of vermindering van de goddelijke boodschap. Ook kan men zich bij de voorbereiding op de prediking laten leiden door de pedagogie waarmee de liturgie van de Kerk het Woord van God in de verschillende delen van het liturgisch jaar leest, interpreteert en toepast. Bovendien heeft van oudsher de beschouwing van het leven van de heiligen – met hun strijd en heldhaftigheid – in het hart van de christenen rijke vruchten voortgebracht. De gelovigen worden vaak belaagd door gevaarlijke omstandigheden en twijfelachtige leer; ook in onze tijd hebben zij bijzonder hard het voorbeeld nodig van die heldhaftige levens die zich geheel overgaven aan de liefde voor God en die zich omwille van God aan de mensen uitleverden. Dat alles is nuttig voor de evangelisatie; zo ook het aan de gelovigen uit liefde voor God bijbrengen van solidariteitsbesef, geest van dienstbaarheid, edelmoedige zelfgave. Het geweten van de christen komt tot wasdom door steeds nauwer verband met de liefde.

Ook aan de formele kanten van de prediking moet de priester veel zorg besteden. We leven in het tijdperk van informatie en snelle kennisoverdracht, en we zijn gewend naar bekende vaklui op televisie en radio te luisteren en te kijken. In zekere zin moet de priester (die op eigen wijze contact heeft met zijn publiek) met hen ten overstaan van de gelovigen vreedzaam concurreren; hij

moet zijn boodschap dus op aantrekkelijke manier brengen. Niet alleen moet hij in apostolische geest deskundig gebruik weten te maken van deze 'nieuwe leerstoelen', de massamedia, maar vooral moet hij ervoor zorgen dat het niveau van zijn boodschap beantwoordt aan het Woord dat hij predikt. Bij de media bereiden de vaklui zich zorgvuldig voor op hun werk; het is ongetwijfeld niet teveel gevraagd dat zij die het Woord onderrichten, geduldig en verstandig ervoor zorgen de 'professionele' kwaliteit van dit aspect van hun ambtswerk te vergroten. In verschillende universitaire en culturele kringen toont men weer belangstelling voor welsprekendheid; deze belangstelling moet ook onder de priesters gewekt worden, waarbij deze welsprekendheid gepaard moet gaan met een eenvoudige en waardige wijze van optreden.

Zoals de prediking van Christus moet ook die van de priester positief en stimulerend zijn, en de mensen brengen tot de goedheid, schoonheid en waarheid van God. De christenen moeten "de kennis laten stralen van Gods heerlijkheid die ligt over het gelaat van Jezus Christus" (2Kor 4,6), en de ontvangen waarheid op boeiende wijze uiteenzetten. Zou iemand blind kunnen blijven voor de aantrekkelijke, tegelijk sterke en serene eisen van het christelijk leven? Er is geen reden tot angst. "Sinds zij in het Paasgeheim de gave heeft ontvangen van de uiteindelijke waarheid over het leven van de mens, is zij (de Kerk) over de wegen der wereld uitgetrokken om te verkondigen dat Jezus Christus 'de weg, de waarheid en het leven' is (Joh 14,6). Onder de verschillende diensten die zij de mensheid bieden moet, is er één waarvoor zij heel bijzonder verantwoordelijk is: *de diaconie van de waarheid*."⁴⁵

Voor de prediking dient men een heldere taal te gebruiken die voor mensen met welke sociale achtergrond ook verstaanbaar

43. Vgl. *Pastores dabo vobis*, 26 en 47; *Directorium voor het ambt en het leven van de priesters*, 46.

44. Congregatie voor de Katholieke Vorming, *Instructie over de bestudering van de kerkvaders bij de priesteropleiding* (10 november 1989), 26-27, in: *AAS* 82 (1990), 618-619.

45. *Fides et ratio*, 2.

is; platvloersheden en gemeenplaatsen moeten worden vermeden.⁴⁶ Men dient te spreken vanuit een waarachtige geloofsvisie, maar met woorden die begrepen kunnen worden in de verschillende milieus; dus nooit in de vaktaal van specialisten, en evenmin met concessies aan de geest van de wereld. Het menselijk 'geheim' voor een vruchtbare prediking van het Woord is voor een groot deel gelegen in 'de vakkennis' van de predikant, die weet wat hij wil zeggen en hoe het te zeggen, en die zich op lange en korte termijn serieus heeft voorbereid, en niet op amateuristische wijze gaat improviseren. Het zou een betreurenswaardige vorm van irenisme zijn als men de kracht van de volledige waarheid zou verhullen. Men moet dus met zorg zijn woorden, stijl en voordracht kiezen; men moet goed bedenken welke punten sterker benadrukt dienen te worden, en voor zover mogelijk er zelfs zonder aanstellerij voor zorgen een aangenaam stemgeluid te hebben. Men dient te weten wat men wil bereiken en goed op de hoogte te zijn van de levensomstandigheden en cultuur van zijn gehoor; om niet in abstracte theorieën en algemeenheden te vervallen moet men zijn schaapjes kennen. Men dient een vriendelijke en opbouwende wijze van spreken te hebben, mensen niet te kwetsen ook als men hun geweten raakt, en niet bang te zijn om de dingen bij hun naam te noemen.

Priesters die in verschillende pastorale taken samenwerken moeten elkaar helpen door broederlijke raad over bepaalde aspecten van de prediking zoals de inhoud ervan, het theologisch en taalkundig gehalte, de stijl, de lengte – de preek mag nooit te lang zijn –, de wijze van spreken, hoe men zich achter de ambo beweegt, het stemgebruik dat normaal moet zijn maar dat kan wisselen zonder dat men zich aanstelt, naar gelang de verschillende onderdelen van de preek, enzovoorts. Wij herhalen: er is nede-

righeid nodig om zich te willen laten helpen door zijn collega's en zelfs indirect door de gelovigen die met de priester in het pastoraat samenwerken.

Suggesties om zich te bezinnen op hoofdstuk II

6. Beschikken we over instrumenten om na te gaan wat voor werkelijke invloed het predikambt heeft op het leven van onze gemeenschappen? Zijn we erop gespannen dit essentieel evangelisatiemiddel te gebruiken met zo groot mogelijk menselijk vakmanschap?
7. Wordt in de cursussen voor permanente vorming van de geestelijkheid aandacht besteed aan verdere verbetering van de verschillende vormen van de verkondiging van het Woord?
8. Worden de priesters gestimuleerd om tijd te besteden aan het bestuderen van theologie, kerkvaders, kerkleraars en heiligen? Doen zij hun best om de grote meesters van de spiritualiteit te leren kennen en bekend te maken?
9. Wordt met praktische zin en gezonde wetenschappelijke bedoeling gezorgd voor het inrichten van bibliotheken voor priesters?
10. Is men op de hoogte van eventuele mogelijkheden om zich aan te sluiten bij bibliotheken op internet, zoals die welke door de Congregatie voor de Geestelijkheid is opgezet (www.clerus.org)?
11. Maken de priesters gebruik van de catechese en het onderricht van de Heilige Vader en van de verschillende documenten van de Heilige Stoel?

46. Vgl. *Directorium voor het ambt en het leven van de priesters*, 46.

12. Beseft men het belang van een professionele vorming van mensen (priesters, permanent diakens, religieuzen, leken) die uitstekend weten om te gaan met de media, hetgeen een wezenlijk aspect vormt van de evangelisatie van de eigentijdse cultuur?

Hoofdstuk III

Bedienaren van de sacramenten

“Helpers van Christus, belast met het beheer van Gods geheimen” (1Kor 4,1)

1. “*In persona Christi Capitis*”

“De zending van de Kerk is geen toevoeging aan die van Christus en de heilige Geest, maar zij is er het sacrament van: in heel haar wezen en in al haar leden wordt zij gezonden om het mysterie van de gemeenschap van de heilige Drie-eenheid te verkondigen en ervan te getuigen, het te actualiseren en te verbreiden.”⁴⁷ Deze sacramentele dimensie van haar gehele zending spruit voort uit het eigen wezen van de Kerk, “die tegelijk menselijk en goddelijk is, zichtbaar en vervuld van onzichtbare werkelijkheden, opgaande in het werk en vrij voor de beschouwing, in de wereld aanwezig en toch op pelgrimstocht”.⁴⁸ Binnen de samenhang van de Kerk, “universeel sacrament van het heil”⁴⁹ waarin Christus “het geheim van de liefde van God voor de mens tegelijk manifesteert en realiseert”,⁵⁰ staan in het dienstwerk van de priesters de sacramenten centraal omdat ze de momenten bij uitstek zijn waarop het goddelijk leven aan de mens wordt meegedeeld. De priesters beseffen heel goed dat zij levende instrumenten zijn van Christus, de Hogepriester. Het is de functie van mannen die krachtens haar sacramenteel karakter gemachtigd zijn

met Gods handelen mee te werken door te delen in de werkzaamheid van het instrument.

Door het wijdingssacrament gelijkvormig gemaakt met Christus, staat de priester in het hart van het volk van God. Deze gelijkvormigheid doet hem op eigen wijze en overeenkomstig de organische structuur van de kerkelijke gemeenschap delen in het drievoudig *munus Christi*. Door te handelen *in persona Christi Capitis* gaat de priester het volk van God voor op de weg naar de heiligheid.⁵¹ Daaruit volgt “de noodzaak dat de priester van zijn geloof getuigenis aflegt door heel zijn wijze van leven, maar vooral door de wijze waarop hij de sacramenten hoogacht en viert”.⁵² Men houde steeds de klassieke leer voor de geest, die door het Tweede Vaticaans Concilie werd hernomen en die zegt: “Ofschoon de genade van God het heilswerk ook door onwaardige bedienaren kan vervullen, geeft God er toch de voorkeur aan om normaal gesproken zijn wonderwerken te tonen door hen die, ontvankelijker geworden voor de ingeving en de leiding van de heilige Geest, omwille van hun nauwe band met Christus en de heiligheid van leven met de apostel kunnen zeggen: ‘En toch leef ik, maar niet ikzelf, Christus is het die leeft in mij’ (Gal 2,20).”⁵³

De vieringen van de sacramenten waarbij de priesters handelen als dienaren van Christus en op speciale wijze door zijn Geest delen in zijn priesterschap,⁵⁴ zijn buitengewoon belangrijke momenten van eredienst voor de nieuwe evangelisatie. Men bedenke ook dat voor alle gelovigen, maar vooral voor hen die weliswaar in het algemeen niet praktiseren maar toch bij gelegenheid van gebeurtenissen in de familie of de samenleving (doopsels, vormsels, huwelijken, uitvaarten, priesterwijdingen, enzovoorts) tamelijk regelmatig liturgische vieringen bijwonen, deze gelegenheden tegenwoordig de enige effectieve momenten zijn gewor-

47. *Katechismus van de Katholieke Kerk*, 738.

48. Tweede Vaticaans Concilie, Constitutie over de heilige liturgie *Sacrosanctum Concilium*, 2.

49. *Lumen gentium*, 48.

50. *Gaudium et spes*, 45.

51. Vgl. *Directorium voor het ambt en het leven van de priesters*, 7b-c.

52. Johannes Paulus II, *Catechese tijdens de algemene audiëntie* (5 mei 1993), in: *Insegnamenti XVI*, 1 (1993), 1061.

53. *Presbyterorum ordinis*, 12.

54. Vgl. *a.w.*, 5.

den om de inhoud van het geloof over te dragen. Een geloofwaardige levensstijl van de ambtsdrager moet gepaard gaan met “een hoge kwaliteit van de liturgische plechtigheid”:⁵⁵ er mag in geen geval gezocht worden naar uiterlijk vertoon, maar men zorg er veeleer voor dat “in haar het menselijke in ondergeschiktheid gericht is op het goddelijke, het zichtbare op het onzichtbare, het werken op het beschouwen, het heden op de toekomstige stad waarnaar wij zoeken”.⁵⁶

2. *Bedienaren van de eucharistie: ‘het ware centrum van het priesterambt’*

“Vrienden”: zo noemde Jezus de apostelen. Zo wil Hij ook ons noemen, die dankzij het sacrament van de wijding deelhebben aan Zijn priesterschap. ... Kon Jezus Zijn vriendschap op een welsprekender wijze tot uitdrukking brengen dan door ons toe te staan om als priesters van het Nieuwe Verbond te handelen in Zijn naam, in *persona Christi capitis*? Dit is precies wat er gebeurt in heel onze priesterlijke dienst, wanneer wij de sacramenten toedienen, en in het bijzonder wanneer wij de eucharistie vieren. Wij herhalen de woorden die Hij heeft uitgesproken over het brood en de wijn, en door middel van ons dienstwerk wordt dezelfde consecratie tot stand gebracht die hij tot stand bracht. Kan er een meer volledige uitdrukking van vriendschap zijn dan dit? Zij staat precies in het middelpunt van ons priesterlijk dienstwerk.”⁵⁷

De nieuwe evangelisatie moet ook voor de gelovigen een nieuw inzicht betekenen in de centrale plaats van het sacrament van de eucharistie als bron en hoogtepunt van heel het christelijk leven.⁵⁸ Enerzijds omdat “geen enkele christelijke gemeenschap opgebouwd wordt als zij niet haar oorsprong en middelpunt heeft in de viering van de heilige eucharistie”,⁵⁹ maar ook omdat “de overige sacramenten, evenals

alle kerkelijke bedieningen en apostolaatswerken, samenhangen met de heilige eucharistie en daarop gericht staan. Want in de heilige eucharistie ligt heel het geestelijk goed van de Kerk vervat.”⁶⁰

Ook is de eucharistie een doelstelling van het pastoraal werk. Om er vruchten van te plukken moeten de gelovigen erop worden voorbereid. Men stimuleert bij hen “de waardige, aandachtige en vruchtbare” deelname aan de liturgie, maar van de andere kant is het absoluut noodzakelijk hen ervan te doordringen dat zij op die wijze “worden uitgenodigd en ertoe gebracht om zichzelf, hun arbeid en al het geschapene samen met Hem op te dragen. (Daarom) is de eucharistie duidelijk de bron en het hoogtepunt van heel de prediking.”⁶¹ Deze waarheid heeft allerlei consequenties voor de pastoraal.

Het is van wezenlijk belang de gelovigen duidelijk te maken wat het wezen is van het heilig Altaaroffer en hen aan te sporen tot vruchtbare deelname aan de eucharistie.⁶² Ook moet onvermoeibaar en onbevreesd aangedrongen worden op het vervullen van de zondagsplicht,⁶³ en erop worden gewezen hoe nuttig het is vaak, zo mogelijk zelfs dagelijks, deel te nemen aan de eucharistieviering en te communie te gaan. Ze moeten gewezen worden op de strenge plicht te voldoen aan de geestelijke en lichamelijke voorwaarden voor het ontvangen van het Lichaam van Christus, en dus te beginnen met een persoonlijke biecht indien iemand van zichzelf weet niet in staat van genade te zijn. De bloei van het christelijk leven in iedere particuliere Kerk en in heel de parochiegemeenschap hangt voor een groot deel af van de herontdekking in geloof en aanbidding van de grote gave van de eucharistie. Wanneer men in het onderrecht over de leer en in de prediking er niet in slaagt het verband duidelijk te maken tussen het alledaagse leven en de eucharistie, zal de regelmatige deelname aan de

55. Johannes Paulus II, *Catechese* tijdens de algemene audiëntie (12 mei 1993), in: *Insegnamenti* XVI, 1 (1993), 1197 (verder aangeduid als *Catechese* 12 mei 1993).

56. *Sacrosanctum Concilium*, 2.

57. Johannes Paulus II, *Brief aan de priesters voor Witte Donderdag* (16 maart 1997), 5.

58. Vgl. *Sacrosanctum Concilium*, 2; 10.

59. *Presbyterorum ordinis*, 6.

60. *A.w.*, 5.

61. Vgl. *t.a.p.*

62. Vgl. *Catechese* 12 mei 1993, 1197-1198.

63. Vgl. Johannes Paulus II, apostolische *Brief Dies Domini* (31 mei 1998), 46.

eucharistie tenslotte verwaarloosd worden.

In dit verband is het voorbeeldig gedrag van de celebrant van wezenlijke betekenis. "Een goede wijze van celebreren is een eerste en belangrijke catechese over het heilig Offer."⁶⁴ Hoewel het natuurlijk niet de bedoeling is van de priester, is het van belang dat de gelovigen hem zich ingetogen zien voorbereiden op het opdragen van het heilig Offer, dat ze getuigen zijn van de liefde en godsvrucht waarmee hij celebreert, en dat ze van hem kunnen leren enige tijd na de communie te besteden aan de dankzegging.

Terwijl een wezenlijk onderdeel van het evangelisatiewerk van de Kerk erin bestaat de mensen te leren bidden tot de Vader door Christus in de heilige Geest, brengt de nieuwe evangelisatie het hervinden en versterken met zich mee van bepaalde pastorale praktijken die de werkelijke tegenwoordigheid van de Heer onder de eucharistische gedaanten duidelijk maken. "De priester heeft tot taak de verering te stimuleren van de eucharistische tegenwoordigheid, ook buiten de viering van het misoffer, en ernaar te streven zijn Kerk tot een 'huis van christelijk gebed' te maken."⁶⁵ Vóór alles dienen de gelovigen grondig op de hoogte te zijn van de noodzakelijke voorwaarden om met vrucht de communie te ontvangen. Hun devotie voor Christus die op hen wacht in het tabernakel moet gestimuleerd worden. Een eenvoudige en doeltreffende manier van eucharistische catechese is de materiële zorg voor alles wat betrekking heeft op de Kerk en met name op het altaar en het tabernakel: netheid en goede smaak, voornamen gewaden en liturgisch vaatwerk, zorg die besteed wordt aan het vieren van de liturgische ceremonies,⁶⁶ het verrichten van kniebuigingen enzovoorts. Bovendien moet er in de sacramentskapel een ingetogen sfeer heersen; het is een eeuwenoude traditie in de Kerk te zorgen voor de stilte

die het liefdevol gesprek met de Heer mogelijk maakt. Deze kapel, of in ieder geval de plaats waar de in het sacrament aanwezige Christus wordt bewaard en aanbeden, is het hart van onze godshuizen. Als zodanig moeten we ernaar streven haar duidelijk en makkelijk toegankelijk te maken. Ze moet zo lang mogelijk dagelijks open zijn, en met ware zorg worden versierd.

Het is duidelijk dat al deze uiterlijke tekenen – die niet voortkomen uit een of ander vaag 'spiritualisme', maar uit een theologisch gefundeerde devotie – alleen mogelijk zijn op voorwaarde dat de priester werkelijk een man van gebed is en ware liefde koestert voor de eucharistie. Alleen de geestelijke herder die bidt zal kunnen leren bidden, terwijl hij ook Gods genade zal weten af te roepen over hen voor wie hij als pastor verantwoordelijk is. Zo zal hij mensen tot bekering en tot intenser geestelijk leven kunnen brengen, roeping weten te wekken tot het priesterschap en het godgewijd leven. Uiteindelijk zal alleen de priester die dagelijks de 'conversatio in coelis' beleeft en wiens leven in het teken staat van vriendschap met Christus, in staat zijn om een werkelijke impuls te geven aan een waarachtige en hernieuwde evangelisatie.

3. *Bedienaren van de verzoening met God en met de Kerk*

In een wereld waarin het zondebesef veelal dreigt te verdwijnen⁶⁷ moet er nadrukkelijk op gewezen worden dat juist het ontbreken van liefde voor God verhindert om de zonde in heel haar boosaardigheid te onderkennen. De eerste aanzet tot bekering, niet alleen als kortstondige inwendige akte, maar als een vaste gesteldheid, komt voort uit de ware kennis van de barmhartige liefde van God. "Wie God op die manier kennen en Hem zo 'zien', kunnen niet anders leven dan in voortdurende bekering tot Hem. Zij leven derhalve in een staat van

64. *Directorium voor het ambt en het leven van de priesters*, 49.

65. *Catechese 12* mei 1993, 1198.

66. Vgl. *t.a.p.; Sacrosanctum Concilium*, 112, 114, 116, 120, 122-124, 128.

67. Vgl. Pius XII, Radioboodschap aan het nationaal catechetisch congres in de Verenigde Staten (26 oktober 1946), in: *Discorsi e Radiomessaggi VIII* (1946), 288; *Reconciliatio et paenitentia*, 18.

bekering.”⁶⁸ Boetvaardigheid is zo een vast erfgoed van het kerkelijk leven van de gedoopten; maar ze wordt gekenmerkt door de hoop op vergeving: “Vroeger van genade verstoken, nu begenadigd” (1Pe 2,10).

De nieuwe evangelisatie eist dus – een absoluut onontkoombare pastorale eis – dat men zich inspant om de gelovigen weer te doen gaan tot het boetesacrament⁶⁹ dat “voor ieder de weg effent, ook dan wanneer hij met zware schuld beladen is. Door dat sacrament kan iedere mens op bijzondere wijze barmhartigheid ondervinden, dat wil zeggen de liefde die sterker is dan de dood.”⁷⁰ We mogen er niet voor terugschrieken deze sacramentele praktijk van harte aan te moedigen, terwijl we op verstandige wijze de weldadige christelijke tradities uit een ver verleden weten te vernieuwen en nieuw leven in te blazen. Men moet allereerst de gelovigen met de hulp van de heilige Geest brengen tot een diepgaande bekering die vergezeld gaat van de berouwvolle en oprechte erkenning van de zedelijke tekortkomingen in ieders leven; vervolgens moet gewezen worden op het belang van de veelvuldige persoonlijke biecht, tot men, voor zover mogelijk, komt tot echte persoonlijke geestelijke leiding.

Zonder het moment van de toediening van het sacrament te verwarren met de geestelijke leiding, moeten de priesters, juist uitgaande van de viering van het sacrament, de gelegenheid weten aan te grijpen om te komen tot een gesprek waarin geestelijke leiding wordt gegeven. “De herontdekking en verspreiding van deze praktijk, ook buiten de biecht om, is een grote weldaad voor de Kerk in deze tijd.”⁷¹ Als men zo te werk gaat zal dit ertoe leiden dat men weer de betekenis en kracht van dit sacrament gaat ontdekken, en scheidt dit de voorwaarden om de crisis waarin het verkeert te overwinnen. Persoonlijke geestelijke leiding maakt de vorming mogelijk van echte apos-

telen die in staat zijn de nieuwe evangelisatie in de burgermaatschappij uit te dragen. Voor een diepgaande herevangelisatie van de talrijke gedoopten die van de Kerk vervreemd zijn, is een degelijke vorming noodzakelijk van hen die haar trouw bleven.

Voor de nieuwe evangelisatie moet men kunnen rekenen op een behoorlijk aantal priesters: de ervaring van vele eeuwen leert ons dat wanneer mensen positief op een roeping reageren, dit in de meeste gevallen te danken is aan de geestelijke leiding en het voorbeeld dat de priesters geven, wanneer ze inwendig en uitwendig trouw zijn aan hun leven als priester. “De priester dient een bijzondere zorg te besteden aan de roepingenpastoraal. ... Hij zal geschikte initiatieven bevorderen om door persoonlijk contact mensen hun talenten te doen ontdekken, en hen te leren inzien dat God van hen een moedige keuze tot navolging van Christus vraagt. ... Het is een natuurlijke consequentie van de herderlijke liefde dat iedere priester – met hulp van de heilige Geest – zich erom bekommert minstens één iemand met priesterroeping te vinden die zijn priesterlijk werk kan voortzetten.”⁷²

Wil men aan alle gelovigen werkelijk gelegenheid bieden om te gaan biechten, dan vraagt dit dat men er veel tijd aan besteedt.⁷³ Het is zeer aan te bevelen bepaalde tijden vast te stellen voor het biechtthoren; iedereen moet ervan op de hoogte zijn, en de priester mag niet alleen maar in theorie beschikbaar zijn. Soms worden gelovigen ervan afgehouden om te gaan biechten alleen al doordat ze eerst een biechtvader moeten zoeken, terwijl ze “dit sacrament graag ontvangen wanneer zij weten dat er priesters beschikbaar zijn.”⁷⁴ Parochiekerken en in het algemeen bedehuizen dienen een duidelijk, tamelijk ruime en gunstig gelegen biechtkapel te hebben; de priesters dienen ervoor te zorgen dat aan de vastgestelde biechtijden vast de hand wordt gehouden.

68. Johannes Paulus II, Encycliek *Dives in misericordia* (30 november 1980), 13.

69. Vgl. Johannes Paulus II, *Catechese tijdens de algemene audiëntie* (22 september 1993), in: *Insegnamenti XVI*, 2 (1993), 826.

70. *Dives in misericordia*, 13.

71. *Directorium voor het ambt en het leven van de priesters*, 54; vgl. *Reconciliatio et poenitentia*, 31.

72. *Directorium voor het ambt en het leven van de priesters*, 32.

73. Vgl. *Presbyterorum ordinis*, 13; *Directorium voor het ambt en het leven van de priesters*, 52.

74. *Directorium voor het ambt en het leven van de priesters*, 52; vgl. *Presbyterorum ordinis*, 13.

Om het de gelovigen gemakkelijk te maken te gaan biechten dient ook zorg besteed te worden aan de plaatsen waar zich de biechtstoelen bevinden: ze moeten schoon zijn, goed zichtbaar, er moet van een crates gebruikt gemaakt kunnen worden en de biechteling moet anoniem kunnen blijven, enzovoorts.⁷⁵

Het is niet altijd gemakkelijk zich aan deze zielzorgpraktijken te houden, maar dat is geen reden om te verzwijgen dat ze doeltreffend zijn en dat het een weldaad is ze in ere te herstellen, mochten ze in onbruik zijn geraakt. Voor deze zeer belangrijke beschikbaarheid dient men te stimuleren dat wereldheren en ordensgeestelijken met elkaar samenwerken. Zo moet men ook groot respect hebben voor de bewonderenswaardige wijze waarop talrijke bejaarde priesters dagelijks hun werk in de biechtstoel verrichten; ze zijn naar waarheid leermeesters in het geestelijk leven van de verschillende christelijke gemeenschappen.

Heel deze dienst aan de Kerk zal veel minder zwaar vallen als de priesters zelf als eersten regelmatig gaan biechten.⁷⁶ Om de bediening van de verzoening van harte uit te oefenen is het noodzakelijk dat de priester zelf als penitent tot dit sacrament nadert. "Als een priester niet meer biecht of slecht biecht, zullen zijn *priester-zijn en zijn optreden als priester* er zeer spoedig onder lijden en ook de gemeenschap waarvan hij herder is, zal het bemerken."⁷⁷

"Het dienstwerk van de priesters is bovenal gemeenschap en verantwoordelijke en noodzakelijke samenwerking met het dienstwerk van de bisschop, in de zorg voor de universele Kerk en voor de afzonderlijke particuliere Kerken ten dienste waarvan zij met de bisschop één presbyterium vormen."⁷⁸ De pastorale zorg van de priester moet met name uitgaan naar hun medebroeders in het priesterschap, door hen materieel en geestelijk te ondersteunen, hun

met tact gelegenheid te geven tot biecht en geestelijke leiding, hen in hun dienstwerk te stimuleren, hen bij iedere nood te helpen, en hen broederlijk in alle moeilijkheden, in hun ouderdom en bij ziekte bij te staan. Juist op dit gebied is de beoefening van de priesterdeugden van belang.

Onder de deugden die vereist zijn voor een vruchtbaar uitoefenen van het dienstwerk van de verzoening is pastorale wijsheid uiterst belangrijk. Juist zoals de ambtsdrager een effectief instrument in het sacramenteel gebeuren is wanneer hij de absolutie geeft, heeft hij bij de andere biecht-handelingen tot taak de penitent met Christus in contact te brengen en hem met grote tact tot deze genadevolle ontmoeting te begeleiden. Dit betekent het vermijden van vaag gepraat, waarbij de realiteit van de zonde buiten beschouwing wordt gelaten; de biechtvader moet dus over de nodige kennis beschikken.⁷⁹ Maar tegelijk moet in het biechtgesprek zoveel begrip worden betoond dat daardoor het mensenhart *langs de weg van de geleidelijkheid* tot bekering wordt gebracht, zonder dat men in het minst vervalt in vervaging van de zedelijke normen.

Daar de praktijk van het biechten op veel plaatsen is teruggelopen, tot grote schade voor het zedelijk leven en het *goed gevormd geweten* van de gelovigen, blijkt er een reëel gevaar te bestaan dat de theologische en pastorale kwaliteit bij het uitoefenen van zijn ambt als biechtvader afneemt. De biechtvader moet de Paracleet vragen hem in staat te stellen aan dit heilbrengend moment overvloedige bovennatuurlijke zin te geven,⁸⁰ en het te maken tot een ware ontmoeting van de zondaar met Jezus die vergiffenis schenkt. Tegelijk moet hij van de door de biecht geboden gelegenheid profiteren om het geweten van de penitent te vormen – een zeer belangrijke opgave –, door hem tactvol de vragen te stellen waardoor

75. Vgl. Pauselijke Raad voor de Interpretatie van Wets teksten, *Antwoord aangaande canon 964 §2 CIC* (7 juli 1998), in: AAS 90 (1998), 711.

76. Vgl. *Presbyterorum ordinis*, 18; *Pastores dabo vobis*, 26, 48; Johannes Paulus II, *Catechese tijdens de algemene audiëntie* (26 mei 1993), 4, in: *Insegnamenti XVI*, I (1993), 1331; *Reconciliatio et poenitentia*, 31; *Directorium voor het ambt en het leven van de priesters*, 53.

77. *Reconciliatio et poenitentia*, 31, VI.

78. *Pastores dabo vobis*, 17.

79. Wat dit betreft wordt een degelijke voorbereiding vereist over de meest voorkomende onderwerpen. Zeer nuttig blijkt het *Vademecum voor de biechtvaders over enige morele onderwerpen met betrekking tot het huwelijksleven* (Pauselijke Raad voor het Gezin (12 februari 1997), Libreria Editrice Vaticana 1997).

80. Vgl. a.w.

hij er zich van kan vergewissen dat de belijdenis volledig en het sacrament geldig is. Hij moet de penitent helpen God uit het diepst van zijn hart te danken voor de hem bewezen barmhartigheid, en het vaste voornemen te maken zijn leven te beteren. Steeds zal hij de penitent enige bemoedigende woorden toespreken en hem aanmoedigen om werken van boetvaardigheid te verrichten waarmee hij niet alleen voldoening geeft voor zijn zonden maar ook in deugd kan groeien.

Suggesties om zich te bezinnen
op hoofdstuk III

13. Wezen en heilsbetekenis van de sacramenten zijn onveranderbaar. Met deze vaste overtuiging als uitgangspunt rijst de vraag hoe de sacramentenpastoraal vernieuwd en in dienst gesteld kan worden van de nieuwe evangelisatie.

14. Zijn onze gemeenschappen een 'Kerk van eucharistie en boetvaardigheid'? Wordt de eucharistische vroomheid in al haar vormen bevorderd? Wordt de praktijk van de individuele zondenbelijdenis gemotiveerd en gemakkelijk gemaakt?

15. Wordt regelmatig gewezen op de werkelijke tegenwoordigheid van de Heer in het tabernakel, en wordt de vruchtbare praktijk van een bezoek aan het heilig Sacrament aangemoedigd? Is er vaak een of andere vorm van verering van de eucharistie? Heerst er in onze kerken een sfeer die uitnodigt om bij het heilig Sacrament te gaan bidden?

16. Wordt in een echte pastorale geest bijzondere zorg besteed aan het onderhoud en de waardige inrichting van de kerken? Gaan de priesters in het algemeen op waardige wijze gekleed volgens de norm van het ker-

kelijk wetboek (vgl. canon 284, 669) en houden ze zich bij de eredienst aan de liturgische voorschriften over de gewaden (vgl. canon 929)?

17. Biechten de priesters regelmatig en stellen ze zich van hun kant beschikbaar voor dit zo fundamentele dienstwerk?

18. Worden er initiatieven genomen om de geestelijkheid permanent te vormen op het gebied van hun werk als biechtvader zodat zij dit steeds beter kunnen verrichten? Worden de pastores gestimuleerd om zich in dit onvervangbare ambtswerk te blijven bijhouden?

19. In het kader van de nieuwe evangelisatie is het van groot belang dat de praktijk van de individuele biecht tot nieuw leven komt. Worden, in verband hiermee de normen van het kerkelijk wetboek aangaande gezamenlijke absolutie geëerbiedigd? Worden in alle parochies en kerken de liturgische boetevieringen met pastorale wijsheid en liefde georganiseerd?

20. Welke concrete initiatieven worden genomen opdat de gelovigen hun zondagsplicht vervullen en de zin ervan begrijpen?

Hoofdstuk IV

Liefhebbende geestelijke herders van de hun toevertrouwde kudde

“Een goede herder geeft zijn leven voor zijn schapen” (Joh 10,11)

1. Met Christus, om de barmhartigheid van de Vader zichtbaar te maken en te verbreden

“De Kerk leidt haar ware leven wanneer zij de barmhartigheid belijdt en verkondigt – de meest bewonderenswaardige eigenschap van de Schepper en Verlosser – en alle mensen trekt tot de bronnen van barmhartigheid van de Heiland, welke zij bewaart en uitdeelt.”⁸¹ Hiermee onderscheidt de Kerk zich wezenlijk van alle andere instellingen die het welzijn van de mensen beogen en een grote rol spelen op het gebied van solidariteit en zorg voor mensen. Hoewel soms zelfs doortrokken van religieuze geest zullen deze nooit uit zichzelf Gods barmhartigheid daadwerkelijk aan de mensen kunnen toedelen. Tegenover een geseclariseerde opvatting over barmhartigheid die de mens niet van binnen uit kan omvormen, verschijnt de in de Kerk geboden barmhartigheid van God als vergeving en heilmiddel. Wil ze daadwerkelijk effect hebben op de mens, dan moet hij over zijn wezen, handelen en schuld de onverkorte waarheid aangaan. Vandaar dat berouw noodzakelijk is, en er gewezen moet worden op het verband tussen de verkondiging van de barmhartigheid en van de volle waarheid. Wat hier gezegd wordt is van groot belang voor de priesters, die in en door de Kerk op heel eigen wijze geroepen zijn om het mysterie van de liefde van de Vader te ontsluiten en tegelijk te effectueren door middel van hun ambtswerk, waarbij zij “de waarheid spreken in liefde” (Ef 4,15) en zich laten leiden

door de bewegingen van de heilige Geest.

De ontmoeting met Gods barmhartigheid voltrekt zich in Christus in wie Gods vaderlijke liefde zichtbaar wordt. Op het eigen moment dat Hij zijn messiaanse opdracht bekend maakt (vgl. Lc 4,18) openbaart Christus zich als de barmhartigheid van de Vader jegens allen die in nood verkeren, met name de zondaars die vergiffenis en inwendige vrede behoeven. “Tegenover deze mensen vooral wordt de Messias een gemakkelijk te lezen teken van God, die liefde is; Hij wordt het teken van de Vader. En in dat zichtbare teken kunnen ook de mensen van onze tijd – juist zoals de mensen van toen – de Vader zien.”⁸² “God is liefde” (1Joh 4,16) en kan zich slechts als barmhartigheid openbaren.⁸³ Uit liefde heeft de Vader door het offer van zijn Zoon betrokken willen worden in het drama van het heil van de mensen.

Terwijl in Christus’ prediking de barmhartigheid reeds indrukwekkende trekken vertoont die alles waartoe mensen in staat zijn te boven gaan – zoals duidelijk blijkt uit de parabel van de verloren zoon (vgl. Lc 15,11-32) – wordt ze heel in het bijzonder zichtbaar in zijn zelfopoffering op het kruis. De gekruisigde Christus is de radicale openbaring van de barmhartigheid van de Vader, dat wil zeggen “van de liefde, die zich tegen alles verzet dat de wortel zelf van het kwaad in de mensengeschiedenis uitmaakt, met name tegen de zonde en de dood”.⁸⁴ In de christelijke traditie der spiritualiteit heeft men in het Allerheiligst Hart van Jezus die de harten van de priesters tot zich trekt, een diepe en geheimnisvolle synthese gezien van de onbegrensde barmhartigheid van de Vader.

De soteriologische dimensie van het gehele *munus pastorale* van de priester is dus geconcentreerd op het eucharistisch offer, gedachtenisviering van Jezus’ levensoffer. “Tussen de centrale plaats van de

81. *Dives in misericordia*, 13c.

82. *A.w.*, 3.

83. Vgl. *a.w.*, 13.

84. *A.w.*, 8.

eucharistie, de pastorale liefde en de eenheid van leven van de priester bestaat een intieme samenhang De priester biedt aan Christus, de eeuwige Hogepriester, zijn verstand, wil, stem en handen aan, opdat door zijn bediening Christus aan de Vader het sacramentele offer van verlossing kan opdragen. Hij moet dus leren denken en doen als zijn Meester en, zoals Hij, als *gave* voor zijn broeders en zusters leven. Hij moet daarom leren zich intiem te verenigen met de offergave, en heel zijn leven op het offeraltaar neerleggen als teken van de vrije en voorkomende liefde van God.⁸⁵ In de blijvende gave van het eucharistisch offer, gedachtenisviering van Jezus' dood en verrijzenis, hebben de priesters op sacramentele wijze het unieke en heel bijzondere vermogen ontvangen om als bedienaren aan de mensen het getuigenis te brengen van Gods eindeloze liefde die zoals uit de verdere heilsgeschiedenis blijkt, machtiger is dan de zonde. De Christus van pasen is de uiteindelijke incarnatie van de barmhartigheid, het tegelijk historisch, heilbrengend en eschatologisch levend teken daarvan.⁸⁶ Priesterschap is met de woorden van de pastoor van Ars "het liefhebben van Jezus' hart".⁸⁷ Dankzij hun wijding en ambtswerk zijn de priesters ook een levend en daadwerkelijk teken van deze grote liefde, van dit 'amoris officium' waarover Augustinus sprak.⁸⁸

2. 'Sacerdos et hostia'

Wezenlijk voor echte barmhartigheid is dat ze een geschenk is. Ze moet als een onverdiende en vrij geschonken gave worden aanvaard die niet aan eigen verdiensten te danken is. Een dergelijke vrijgevigheid is deel van het heilsplan van de Vader, want "hierin bestaat de liefde: niet wij hebben God liefgehad, maar Hij heeft ons liefgehad, en Hij heeft zijn Zoon gezonden om onze zonden uit te wissen" (1Joh 4,10). En juist in dit kader vindt het gewijde ambt zijn

bestaansrecht. Niemand kan aan zichzelf genade schenken: ze moet steeds geschonken en in ontvangst genomen worden. Dat veronderstelt dat er door Christus bekrachtigde en gevolmachtigde bedienaren zijn van de genade. Het gewijde ambt waardoor de van Christus gezonden als een gave van God datgene doen en aanbieden wat ze uit zichzelf niet kunnen doen of aanbieden, wordt in de overlevering van de Kerk 'sacrament' genoemd.⁸⁹

De priesters moeten zichzelf dus beschouwen als levende tekenen en dragers van die erbarming die zij niet als hun *eigen bezit* maar als *een gave van God* aanbieden. Sterker nog, zij zijn dienaars van Gods liefde voor de mensen, bedienaren van de barmhartigheid. Het verlangen om te dienen is een wezenlijk element in het ambtswerk van de priester, en vraagt van de betreffende persoon de daaraan beantwoordende morele gesteldheid. De priester stelt Jezus tegenwoordig bij de mensen, Hij de herder die "niet gekomen is om gediend te worden maar om te dienen" (Mt 20,28). De priester is allereerst dienaar van Christus, maar doet dat op een wijze die noodzakelijk vorm krijgt in edelmoedig dienen van de Kerk en haar zending.

"Hij heeft ons lief, en Hij heeft zijn bloed vergoten om onze zonden af te wassen: *Pontifex qui dilexisti nos et lavasti nos a peccatis in sanguine tuo*. Hij heeft zichzelf voor ons uitgeleverd: *tradidisti temetipsum Deo oblationem et hostiam*. Christus brengt in het eeuwige heiligdom het offer van Zichzelf, welke de prijs van onze verlossing is. Het offer, oftewel het slachtoffer kan niet van de priester worden gescheiden."⁹⁰ Hoewel alleen Christus tegelijk *Sacerdos* en *Hostia* is, is zijn bedienaar, die deel heeft aan de missionaire dynamiek van de Kerk, op sacramentele wijze *sacerdos*, maar met de constante uitnodiging ook *hostia* te worden, en "de gezindheid die ook in Christus

85. *Directorium voor het ambt en het leven van de priesters*, 48.

86. Vgl. *Pastores dabo vobis*, 8.

87. Vgl. *Jean-Marie Vianney, curé d'Ars, sa pensée, son cœur, présentés par Bernard Nodet* (Le Puy 1960), 100.

88. Augustinus, *In Johannis evangelium tractatus*, 123, 5, in: ccl 36, 678.

89. Vgl. *Katechismus van de Katholieke Kerk*, 875.

90. *Brief aan de priesters voor Witte Donderdag* (1997), 4.

Jezus was” te laten heersen (Fil 2,5). Van deze onverbreekelijke eenheid tussen priester en slachtoffer,⁹¹ tussen priesterschap en eucharistie hangt de kracht af van alle evangelisatiewerk. Van de hechte eenheid – in de heilige Geest – tussen Christus en zijn bedienaar, zonder dat deze zich in Zijn plaats wil stellen, maar veeleer op Hem wil steunen en Hem in en door zich wil laten handelen, hangt ook nu nog af in hoeverre de in Woord en sacramenten vervatte goddelijke barmhartigheid werkzaam is. De woorden: “Ik ben de ware wijnstok ... Zoals een rank geen vrucht kan dragen uit eigen kracht, maar alleen als ze verbonden blijft met de wijnstok, zo kunnen ook jullie geen vrucht dragen als je niet met Mij verbonden blijft” (Joh 15,1.4) hebben tegelijk ook betrekking op deze band van de priester met Jezus in het ambtswerk.

De aansporing om met Jezus *hostia* te worden ligt ook ten grondslag aan het verband dat er bestaat tussen de celibaatsverplichting en het dienen van de Kerk door de priester. Het gaat erom dat de priester wordt opgenomen in het offer waarmee “Christus de Kerk heeft liefgehad en zich voor haar heeft overgeleverd om haar heilig en rein te maken (Ef 5,25-26). De priester is geroepen om een “levend beeld te zijn van Jezus Christus, de Bruidegom van de Kerk”,⁹² door van heel zijn leven een offergave te maken aan haar. “Het priesterlijk celibaat is dus de gave van zichzelf *in* en *met* Christus *aan* de Kerk en drukt de dienst uit van de priester aan de Kerk in en met de Heer.”⁹³

3. *Het pastoraal werk van de priester: dienen door het volk in liefde en met kracht te leiden*

“Terwijl de priesters het ambt van Christus, Hoofd en Herder, overeenkomstig hun aandeel in het gezag uitoefenen, brengen zij in naam van de bisschop het gezin van God als een tot eenheid bezield broederschap bij-

een en leiden het door Christus in de Geest naar God de Vader.”⁹⁴ Het uitoefenen van het *munus regendi* door de priester mag beslist niet gezien worden als een puur sociologisch bepaalde manager-kwaliteit, maar vloeit voort uit het sacramenteel priesterschap: “Door het wijdingssacrament gelijkvormig gemaakt met het beeld van Christus, de hoogste en eeuwige Priester (Heb 5,1-10; 7,24; 9,11-28), worden zij geheiligd om het evangelie te preken, de *herders van hun gelovigen* te zijn en de goddelijke eredienst te vieren als waarachtige priesters van het Nieuwe Verbond”.⁹⁵

Omdat zij delen in de volmacht van Christus hebben de priesters een groot overwicht op de gelovigen. Toch weten zij dat “deze aanwezigheid van Christus in de bedienaar niet tot het misverstand mag leiden dat deze bedienaar nu niet onderhevig zou zijn aan menselijke zwakheid, heerszucht, dwalingen of zelfs zonde”.⁹⁶ In hoeverre het woord en de leiding van de bedienaren effect zal hebben hangt dus af van hun natuurlijke of verworven eigenschappen op het gebied van intelligentie, wilskracht, karakter en volwassenheid. Het besef hiervan, samen met het inzicht in de sacramentele wortels van het pastoraal dienstwerk, brengt hen ertoe om Jezus de Goede Herder na te volgen, en maakt de herderlijke liefde tot een onmisbare deugd voor een vruchtbaar uitoefenen van hun ambtswerk.

“Het wezenlijk doel van hun pastorale arbeid en van het hun verleende gezag” is “de hun toevertrouwde gemeenschap te brengen tot volledige geestelijke en kerkelijke ontwikkeling”.⁹⁷ Maar “het gemeenschapsaspect van de pastoraal ... mag de behoeften van iedere individuele gelovige niet uit het oog verliezen ... Jezus zelf, de Goede Herder, roept ‘zijn schapen ieder bij zijn naam’ (Joh 10,3-4). Door zijn voorbeeld heeft Hij de eerste norm bepaald voor indi-

91. Vgl. Thomas van Aquino, *Summa Theologiae*, III, q. 83, a 1, ad 3.

92. *Pastores dabo vobis*, 22.

93. *A.w.*, 29.

94. *Presbyterorum ordinis*, 6.

95. *Lumen gentium*, 28.

96. *Katechismus van de Katholieke Kerk*, 1550.

97. Johannes Paulus II, *Catechese bij de algemene audiëntie* (19 mei 1993), 2, in: *Insegnamenti XVI*, 1 (1993), 1254.

viduele pastorale zorg: de mensen kennen en in een hartelijke verstandhouding met hen staan.⁹⁸ In de Kerk moet het zicht op de gemeenschap samengaan met het zicht op de individu; sterker nog, bij de opbouw van de Kerk komt de pastor van de individuele dimensie tot die van de gemeenschap. In zijn omgang met ieder individu en met de gemeenschap doet de priester zijn best om iedereen met “*eximia humanitate*”⁹⁹ te bejegenen; steeds weigert hij in dienst te staan van een bepaalde ideologie of klik,¹⁰⁰ en hij zal niet volgens de “gunst van de mensen, maar volgens de eisen van de geloofsleer en van het christelijke leven jegens hen optreden.”¹⁰¹

Toch is het tegenwoordig meer dan ooit noodzakelijk de wijze waarop men pastoraal te werk gaat aan te passen aan de situatie van samenlevingen die wel een christelijk verleden hebben maar sterk gesecculariseerd zijn. Zo gezien krijgt het *munus regendi* in zijn ware missionaire zin groter betekenis, en mag niet verward worden met een bureaucratische of organisatorische taak. Daartoe is het nodig dat het krachtig optreden van de priester op liefdevolle wijze geschiedt naar het voorbeeld van de pastorale houding van Jezus Christus. Zoals uit de evangeliën blijkt schrikt Hij nooit terug voor de met zijn messiaans gezag samenhangeende verantwoordelijkheid, maar oefent dit uit met liefde en kracht. Vandaar dat zijn gezag nooit benauwende heerszucht is, maar een in geest van dienstvaardigheid openstaan voor anderen. Aan deze twee aspecten – gezag en dienstbaarheid – dient de priester zich te houden bij het uitoefenen van het *munus regendi*: steeds zal hij ernaar moeten streven zijn delen in het leven van Christus, Leider en Herder van zijn kudde, consequent in praktijk te brengen.¹⁰²

Met de bisschop en onder zijn gezag is ook de priester de geestelijke herder van de hem toevertrouwde gemeenschap. Uit her-

derlijke liefde mag hij daarom niet vrezen zijn gezag te doen gelden op al de gebieden waarop hij dat moet doen, want daartoe is hij in gezag gesteld. Zelfs als dit gezag met de nodige kracht wordt uitgeoefend moet ernaar gestreefd worden “*non tam praeesse quam prodesse*” (niet zozeer om de baas te zijn als wel om te dienen).¹⁰³ Wie gezag moet uitoefenen moet veeleer op zijn hoede zijn voor de bekoring om zich aan zijn verantwoordelijkheid te onttrekken. Want als hij zijn gezag niet uitoefent schiet hij tekort in het dienen. In nauwe verbondenheid met de bisschop en met alle gelovigen moet hij in de uitoefening van zijn pastoraal dienstwerk alle heerszucht vermijden evenzeer als die vormen van democratisch bestuur welke niet passen bij het diepste wezen van het ambtswerk en de secularisatie van de priester en clericalisatie van de leken in de hand werken.¹⁰⁴ Achter een dergelijk gedrag gaat vaak de angst schuil om zijn verantwoordelijkheden te nemen, zich te vergissen, niet gewaardeerd te worden, de vrees niet populair te zijn, het terugdeinzen om het kruis te aanvaarden enzovoorts; uiteindelijk gaat het om een vertroebeling van de ware wortel van de identiteit van de priester: de gelijkvormigheid met Christus, Herder en Hoofd.

De nieuwe evangelisatie vraagt dat de priester op waarachtige wijze duidelijk aanwezig is. Men moet kunnen zien dat de dienaren van Christus onder de mensen aanwezig en voor iedereen beschikbaar zijn. Daarom is het ook van belang dat zij hartelijk en broederlijk in de gemeenschap worden opgenomen. In verband hiermee kan men gemakkelijk het pastoraal belang begrijpen van de discipline betreffende het kerkelijk gewaad waaraan de priester zich niet mag onttrekken; want het dient om openlijk teken te zijn van zijn door tijd noch plaats beperkte toewijding aan de dienst van Christus en de naasten, de dienst van

98. A.w., 4.

99. *Presbyterorum ordinis*, 6a.

100. Vgl. a.w., 6g.

101. A.w., 6a.

102. Vgl. *Directorium voor het ambt en het leven van de priesters*, 17.

103. Augustinus, *Ep.* 134, 1, in: *CSEL*, 44, 85.

104. Vgl. *Directorium voor het ambt en het leven van de priesters*, 19; Johannes Paulus II, *Toespraak bij het symposium*

'Collaboration des laïcs au ministère pastoral des prêtres' (22 april 1994), 4, in: *Sacrum Ministerium* 1 (1995), 64;

Instructie over enige vragen betreffende de medewerking van leken gelovigen aan het dienstwerk van de priesters, voorwoord.

alle mensen.¹⁰⁵ Hoe duidelijker een samenleving door secularisatie getekend is, hoe meer ze aan uiterlijke tekenen behoefte heeft.

De priester moet op zijn hoede zijn voor de tegenstrijdigheid in zijn wijze van doen waarbij hij niet over zaken die onder zijn directe bevoegdheid vallen gezag wil uitoefenen, maar zich wel gaat bemoeien met vraagstukken van tijdelijke, sociale of politieke aard¹⁰⁶ die God aan de vrije beschikking van de mensen heeft overgelaten.

Hoewel de priester wellicht in groot aanzien staat bij de gelovigen, en op sommige plaatsen soms ook bij het burgerlijk gezag, dient hij wel te beseffen dat hij er nederig bij moet blijven, en dat hij zich op de juiste wijze van dit aanzien moet bedienen ten bate van het 'salus animarum', zich ervan bewust dat alleen Christus het ware Hoofd is van het volk van God: naar Hem moeten de mensen worden gebracht, waarbij vermeden dient te worden dat zij zich hechten aan de persoon van de priester. Ze behoren alleen aan Christus toe, want alleen Hij heeft hen tot eer van de Vader door zijn kostbaar bloed vrijgekocht. Zo is ook alleen Hij Meester over de bovennatuurlijke goederen en Leraar die op grond van eigen gezag onderricht geeft. De priester is in Christus en de heilige Geest slechts een beheerder van de hem door de Kerk toevertrouwde gaven. Als zodanig heeft hij niet het recht om deze te verwaarlozen, te vervreemden of naar eigen goeddunken gestalte te geven.¹⁰⁷ Hij heeft bijvoorbeeld niet de bevoegdheid om aan de hem toevertrouwde gelovigen slechts enkele waarheden van het christelijk geloof voor te houden en aan andere geen aandacht te schenken omdat hij ze moeilijker te aanvaarden of 'minder ter zake' vindt.¹⁰⁸

Met betrekking tot de nieuwe evangelisatie en de herderlijke leiding van de priesters moet getracht worden hen allen te hel-

pen om te komen tot zorgvuldig en oprecht inzicht in eigen motieven en handelen. Achter een houding van 'zich niet willen opdringen' gaat misschien schuil dat het theologisch karakter van het herderlijk ambt miskend wordt, of misschien ook gebrek aan karakter waardoor iemand verantwoordelijkheden uit de weg gaat. Ook mag men niet te licht denken over eventuele onjuiste gehechtheden aan bepaalde mensen of aan bepaalde ambtelijke taken, over een heimelijk verlangen naar populariteit en een tekortschieten in zuiverheid van bedoeling. Zonder nederigheid heeft pastorale liefde niets te betekenen. Eigenliefde en het soms zelfs onbewust verlangen om op te vallen kunnen schuil gaan achter een schijnbaar gemotiveerd verzet, achter onwilligheid bij een door de bisschop voorgestelde verandering in pastoraal werk, of achter een excentrieke manier van preken en liturgie vieren, het niet dragen van de bij zijn staat behorende kleding of het daarin naar eigen smaak verandering aanbrengen.

De nieuwe evangelisatie vraagt ook van de priester een nieuwe beschikbaarheid om zijn herderlijk ambt uit te oefenen daar waar de nood het grootst is. "Zoals het Concilie benadrukt 'rust de geestelijke gave die de priesters bij de wijding hebben ontvangen, hen niet uit voor een begrensde of beperkte zending, maar voor een zeer ruime of universele heilzending tot het uiteinde der aarde. Want iedere priesterlijke bediening deelt in de universele en wereldspannende zending die door Christus aan zijn apostelen is toevertrouwd.'¹⁰⁹ Vanwege het tekort aan priesters in sommige landen, gekoppeld aan de karakteristieke dynamiek van de moderne wereld, is het bijzonder nodig te kunnen rekenen op priesters die bereid zijn niet alleen een andere pastorale taak op zich te nemen, maar ook naar een andere stad, streek of land te trekken naar gelang de beschikbare priesters daar

105. Vgl. *Directorium voor het ambt en het leven van de priesters*, 66.

106. Vgl. *Katechismus van de Katholieke Kerk*, 2442; *cc*, can. 227; *Directorium voor het ambt en het leven van de priesters*, 33.

107. Vgl. *Sacrosanctum Concilium*, 22; *cc*, can. 846; *Directorium voor het ambt en het leven van de priesters*, 49 en 64.

108. Vgl. *Pastores dabo vobis*, 26; Johannes Paulus II, *Catechese bij de algemene audiëntie* (21 april 1993), in: *Insegnamenti XVI*, 1 (1993), 938; *Directorium voor het ambt en het leven van de priesters*, 45.

109. *Pastores dabo vobis*, 18; vgl. *Presbyterorum ordinis*, 10.

behoefte aan hebben, om in iedere situatie de noodzakelijke zending te vervullen, en daarbij hun persoonlijke voorkeuren en plannen uit liefde voor God opzij te zetten. “Door de natuur zelf van hun ambt moeten zij dus van een diepe missionaire geest doordrongen en bezielde zijn en ‘van die waarlijk katholieke geest waardoor zij er zich aan gewennen de grenzen van eigen bisdom, volk of ritus te overschrijden en de noden van de gehele Kerk te lenigen, in hun hart bereid om het evangelie overal te prediken.’”¹¹⁰ Een juist besef van de particuliere Kerk, ook in de permanente vorming, mag absoluut nooit het gevoel voor de universele Kerk verdringen, maar moet daarmee samengaan.

*Suggesties om zich te bezinnen
op hoofdstuk IV*

21. Hoe kan door onze gemeenschappen en met name door de priesters de barmhartigheid van God jegens de mensen in nood duidelijker gemaakt worden? Wordt er voldoende aangedrongen op het beoefenen van de geestelijke en lichamelijke werken van barmhartigheid als middelen om als christen te rijpen en te evangeliseren?

22. Vormt de herderlijke liefde in alle opzichten werkelijk ‘de ziel en kracht van de permanente vorming’ van onze priesters?

23. Worden de priesters concreet aangespoord zich met oprechte broederlijkheid te bekommeren om al hun collega’s, met name de zieken en bejaarden, of degenen die in moeilijkheden verkeren? Zijn er vormen van gemeenschappelijk leven of soortgelijke experimenten?

24. Hebben onze priesters behoorlijk inzicht in hun speciale taak als geestelijk leider van de hun toevertrouwde gemeenschap en

oefenen zij deze taak goed uit? Hoe gaat dat in concreto in zijn werk?

25. Wordt in de geestelijke vorming van de priesters voldoende aandacht geschonken aan de missionaire dimensie van het gewijde ambt en aan de universele dimensie van de Kerk?

26. Wordt in de prediking aan bepaalde geloofswaarheden of morele beginselen geen aandacht geschonken?

27. Een van de eigen taken van het pastoraal ambt is het bundelen van krachten ten behoeve van de evangelisatie-opdracht. Worden binnen de Kerk alle roeping en aangemoedigd met eerbiediging van hun eigen charisma?

Tot slot

“De nieuwe evangelisatie heeft nieuwe evangelieverkondigers nodig. Dat zijn de priesters die zich inspannen om hun priesterschap te beleven als een specifieke weg naar de heiligheid.”¹¹¹ Daartoe is het van wezenlijk belang dat iedere priester weer dagelijks de absolute noodzaak ontdekt persoonlijk een heilig leven te leiden. “Alvorens anderen te reinigen moet men eerst zichzelf reinigen; om te kunnen onderrichten moet men onderricht hebben ontvangen; men moet licht worden om licht te schenken; men dient naar God te gaan om anderen tot God te brengen, geheiligd te worden om anderen te heiligen.”¹¹² Dit streven betekent in concreto het zoeken naar een innige *eenheid van leven* waardoor de priester in alle omstandigheden van zijn bestaan tracht als een *andere Christus* te zijn en zo te leven.

De gelovigen uit de parochie en zij die

110. *Pastores dabo vobis*, 18; vgl. Tweede Vaticaans Concilie, Decreet over de priesteropleiding *Optatam totius*, 20.

111. *Pastores dabo vobis*, 82f.

112. Gregorius van Nazianza, *Orationes*, 2, 71, in: PG 35, 480B.

aan de verschillende pastorale activiteiten deelnemen, zien, en ze nemen waar!, horen en ze luisteren goed!, niet alleen als het Woord van God wordt gepredikt, maar ook bij de verschillende liturgische vieringen, met name als de heilige mis wordt opgedragen, wanneer ze naar de pastorie gaan waar ze verwachten gastvrij en hartelijk te worden ontvangen,¹¹³ wanneer ze de priester zien eten of rusten en ze gesticht worden door zijn voorbeeld van matigheid en eenvoud; wanneer ze bij hem thuis op bezoek gaan en met blijdschap de soberheid en armoede constateren waarin hij als priester leeft;¹¹⁴ wanneer ze zien dat hij op juiste, ordelijke manier volgens de voorschriften gekleed gaat; wanneer ze met hem spreken, zelfs over alledaagse dingen, en zich versterkt voelen bij het zien van zijn bovennaatuurlijke kijk op de dingen, zijn fijngevoeligheid, de menselijke wijze waarop hij de mensen, ook de allereenvoudigsten, met ongeveinsde priesterlijke voornaamheid tegemoet treedt. “De genade en liefde van het altaar breidt zich ook uit tot de ambo, de biechtstoel, de archieven van de parochie, de school, het oratorium, de huizen en straten, de ziekenhuizen, het openbaar vervoer en de media. Overal kan de priester zijn taak als geestelijke herder uitoefenen: in ieder van die gevallen is het zijn mis die zich uitbreidt, zijn persoonlijke verbondenheid met Christus, Hogepriester en offergave, die hem – met de woorden van Ignatius van Antiochië – ertoe brengt de tarwe te zijn van God om te worden tot ‘zuiver brood van Christus’ (vgl. *Epistula ad Romanos* IV, 1) tot heil van zijn broeders en zusters.”¹¹⁵

Op die manier zal de priester van het derde millennium in onze tijd een reactie mogelijk maken als die van de Emmausgangers, die, toen ze de goddelijke Meester de Schrift hadden horen uitleggen, vol bewondering zich afvroegen: “Was het niet hartverwarmend zoals Hij onderweg met ons

sprak en de Schriften voor ons opende?” (Lc 24,32).

Wij geestelijke herders moeten ons toevertrouwen aan Maria, koningin en moeder van de Kerk, zodat we in verbondenheid met de bedoelingen van de vicaris van Christus nieuwe wegen weten te vinden om bij alle priesters van de Kerk een oprecht verlangen te wekken naar vernieuwing in hun taak van leermeesters van het Woord, bedienaars van de sacramenten en leiders van de gemeenschap. We vragen de koningin van de evangelisatie dat de huidige Kerk weer de wegen mag ontdekken die de barmhartigheid van de Vader in Christus door de heilige Geest van eeuwigheid her heeft bereid om ook de mensen van onze tijd te brengen tot verbondenheid met Hem.

Rome, Paleis van de Congregaties, 19 maart 1999, feest van de H. Jozef, patroon van de universele Kerk.

DARÍO CASTRILLÓN HOYOS
prefect

CSABA TERNYÁK
Secretaris

Gebed tot de H. Maagd Maria

Maria,
sterre van de nieuwe evangelisatie,
vanaf het begin hebt gij de apostelen en hun medewerkers bijgestaan en bemoeidigd bij de verspreiding van het evangelie: maak dat de priesters bij het aanbreken van het derde millennium zich meer en meer ervan bewust worden dat zij als eersten verantwoordelijk zijn voor de nieuwe evangelisatie.

113. Vgl. *Pastores dabo vobis*, 43.

114. Vgl. *Presbyterorum ordinis*, 17; *CIC*, can. 282; *Pastores dabo vobis*, 30; *Directorium voor het ambt en het leven van de priesters*, 67.

115. Johannes Paulus II, *Catechese bij de algemene audiëntie* (7 juli 1993), 7, in: *Insegnamenti XVI*, 2 (1993), 38.

Maria,
de eerste aan wie de blijde boodschap werd verkondigd en de eerste die haar heeft verkondigd en die met onvergelijklijk groot geloof, hoop en liefde heeft geantwoord op de boodschap van de engel: wil ten beste spreken voor hen die gelijkvormig geworden zijn aan uw Zoon, Christus de Hogepriester, opdat zij in diezelfde geest ingaan op de dringende oproep die de paus bij gelegenheid van het grote Jubileum in naam van God tot hen richt.

Maria,
leermeesteres van doorleefd geloof, die het Woord van God met volmaakte bereidwilligheid heeft aanvaard: leer de priesters door het gebed vertrouwd te worden met dat Woord en zich nederig en vurig in dienst daarvan te stellen, zodat dit Woord zijn heilbrengend werk kan blijven uitoefenen in het derde millennium van de verlossing.

Maria,
vol van genade en moeder van de genade, bescherm uw zonen, de priesters die, zoals gij, geroepen worden om medewerkers te zijn van de heilige Geest die Jezus in het hart van de gelovigen herboren doet worden. Bij de herdenking van de geboortedag

van uw Zoon, leer hen trouwe bedienaren te zijn van Gods geheimnissen: zo zullen zij met uw hulp voor talloze mensen de weg openen der verzoening en zullen zij van de eucharistie de bron en het hoogtepunt maken van hun eigen leven en van dat van de hun toevertrouwde gelovigen.

Maria,
morgenster van het derde millennium, blijf de priesters van Jezus Christus voorgaan, opdat ze naar het voorbeeld van uw liefde voor God en de evenmens ware geestelijke herders weten te zijn, en alle mensen weten te leiden naar uw Zoon, het ware licht dat iedere mens verlicht (vgl. Joh 1,9). Mogen de priesters, en dankzij hen het gehele volk van God, de hartelijke en dringende uitnodiging verstaan die U tot hen richt aan de vooravond van het nieuwe millennium in de heilsgeschiedenis: "Wat Hij ook beveelt, doet u het maar" (vgl. Joh 2,5). "*Ecce natus est nobis Salvator mundi*", deze waarheid", zo zegt de paus, "moet in het jaar 2000 met nieuwe kracht verkondigd worden" (*Tertio millennio adveniente*, 38).

Vertaling: F. van Voorst tot Voorst s.j.